

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse pedagoogi õppekava

Maarja Punning
LAPSEVANEMATE JA ÕPETAJATE HINNANGUD OMAVAHELISELE
KOOSTÖÖLE NING SEOS KOOLIEELIKUTE LOOVA MÕTLEMISEGA
TARTU JA TARTUMAA NÄITEL
Magistritöö

Juhendajad: Eda Heinla

Merle Taimalu

Läbiv pealkiri: loovuse ja koostöö seosed

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendajad: Eda Heinla, PhD

.....
Merle Taimalu, PhD

.....
(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Marvi Remmik, PhD

.....
(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2015

Lapsevanemate ja õpetajate hinnangud omavahelisele koostööle ning seos koolieelikute loova mõtlemisega (Tartu ja Tartumaa näitel)

Resümee

Töö eesmärgiks on välja selgitada lapsevanemate ja õpetajate arusaamad loovusest, missugused on nende hinnangud omavahelisele koostööle ning kuidas need hinnangud on seotud lapse loova mõtlemisega. Laste loova mõtlemise arendamine peaks olema nii kodu kui ka koolieelse lasteasutuse üks põhiülesandeid.

Uurimuses osales kolm omavahel seotud kontingenti: 6-7-aastased lapsed, nende vanemad ja õpetajad. Laste loova mõtlemise hindamiseks kasutati Torrance'i kujundilise loova mõtlemise testi, vanemate ja õpetajate hinnangute teada saamiseks ankeeti. Statistiliselt olulised seosed leiti lapsevanemate ja õpetajate koostööle antud hinnangute ja lapse loova mõtlemise komponentide vahel. Seosed leiti lapsevanemate poolt hinnatud faktori „lapse spontaansuse soosimise“ ja mõtlemise üksikasjalikkuse ning „õppimise“ ja originaalsuse vahel; õpetajate hinnatud „lapse arvamusega arvestamise“ ja ideede voolavuse vahel. Saab järeldada, et lapse arvamusega arvestamine on esmatähtis tema loovate mõtete avaldumiseks.

Märksõnad: lapsevanemate ja õpetajate omavaheline koostöö, koolieelikute loovus

Tartu and Tartu County's parents and kindergarten teachers' evaluations on their partnerships and correlation with children's creative thinking

Abstract

The aim of this paper is to investigate the role of partnerships between parents and teachers on children's creativity. Enhancing children's creative skills should be one of the main tasks in the home as well as in kindergarten. The research problem: what is the role of the co-operation of teachers and parents on children's creative thinking development and manifestation of creative thinking? The study involved three inter-related contingent: 6-7 year-old children, their parents and teachers. Children's creative thinking was assessed with Torrance Test of Creative Thinking, parents and teachers filled in the questionnaire. Statistically significant associations were found between parents' and teachers' assessments of collaboration and creative thinking components. Correlation was found between parents' assessed „supporting child's spontaneity“ and elaboration in TTCT; teachers' assessed „considering children's opinion“ and fluency. It can be concluded that supporting children's own opinion is the priority for their creative thoughts to manifest.

Keywords: parent- teacher collaboration, pre-school-aged children's creativity

Sisukord

Sissejuhatus	5
Loovuse teoreetiline käsitlus	6
Mis on loovus?.....	6
Csikszentmihalyi loovusteooria.....	7
Lastevanemate ja õpetajate arusaamad loovusest.....	9
Laste loovat mõtlemist innustavad kasvukeskkonnad.....	10
Laste loovuse arendamine	13
Loovus ja mäng.....	14
Lastevanemate ja õpetajate omavaheline koostöö	16
Lapsevanemate ja õpetajate koostöö roll lapse loova mõtlemise avaldumisele ja arengule	18
Uurimistöö eesmärk ja hüpoteesid	20
Metoodika.....	22
Valim	22
Mõõtevahendid	23
Protseduur.....	25
Tulemused	27
Lapsevanemate ja lasteaiaõpetajate arvamused loovusest ja selle arendamisest.....	27
Lapsevanemate ja õpetajate hinnangud omavahelisele koostööle.....	29
Laste loova mõtlemise ja vanemate ja õpetajate vahelise koostöö seosed	32
Uurimuses osalenud laste kujundilise loova mõtlemise komponendid ja skoorid.....	32
Arutelu.....	42
Töö praktiline väärtus	46
Töö piirangud ja soovitusel edaspidisteks uuringuteks	46
Tänuõnad	47
Autorsuse kinnitus.....	47
Kasutatud kirjandus.....	48
LISA 1 Lapsevanemate nõusolekukiri	
LISA 2 Õpetajate ankeet	
LISA 3 Kõrgeimate punktidega kujundilise loova mõtlemise test	

LISA 4 Faktoranalüüsi tulemused

Loovust innustava keskkonna faktorid vanemate hinnangute põhjal

Loovust innustava keskkonna faktorid õpetajate hinnangute põhjal

Erinevad koostöö teemadeplokid vanemate hinnangute põhjal

Erinevad koostöö teemadeplokid õpetajate hinnangute põhjal

LISA 5 Loova mõtlemise väidete hinnangute sagedus

LISA 6. Miks ja millal ei ole teine osapool koostöö-aldis, vastajate arv

Sissejuhatus

Loovuse kui mõiste kohta on palju definitsioone ja väärarusaamu. Inimestel seostub sõnaga „loovus“ kunstilooming; arvatakse, et loova mõtlemise avaldumine on vanusega seotud (Higgins, 1987; Kerka, 1999), kuid seda mõistet ei saa vaadata nii kitsalt, sest loovus peitub kõigis inimestes, iseasi kuidas ja kui palju nad seda kasutada oskavad. Taneri (2012) järgi on loovus tahtlik protsess ja selleks on mingil määral võimelised kõik inimesed. Loovalt mõtlev inimene suudab vaadata olukordi ja probleeme uutest vaatenurkadest ning lõimib informatsiooni, arvamused ja printsiibid uudsel viisil (Taneri 2012). Mitmed autorid on leidnud, et loovus on inimese elu lahutamatu osa (Bruce, 2006; Runco, 2007; Taneri, 2012; Uusikylä, 2011).

Epstein ja Sanders (2000) väidavad, et vanemate kaasamine lasteaias toimuvasse on lapse arengule ja õppeedukusele olulisem kui perekondlik taust. Koolieelse lasteasutuse seadusest (1999) lähtudes on lasteasutuse ülesanne toetada peresid laste kasvatamisel ja õpetamisel, tagades tingimused lapse igakülgseks arenguks.

Konstruktiivne koostöö põhineb vastastikusel usaldusel, võrdõiguslikkusel ja kogemuste vahetamisel. Almann ja Kuusman (1999) kinnitavad, et lastevanemate ja õpetajate koostöös peamine ühendav tunnusjoon on pere ning lasteaia võimaluste, teadmiste ja praktiliste tegevuste ühitamine, et saavutada paremaid kasvatustulemusi.

Runco (2007) järgi ei pruugi lapsed olla oma tegemistes eksperdid, kuid nad on originaalsed ja väljendusrikkad oma kunstitöodes, tantsudes, lauludes, loovmängudes ja näevad küsimusi läbi. On võimalik, et lapsed on täiskasvanutest loovamad, võttes arvesse nende spontaansust ja piirangute puudumist. Vastupidiselt täiskasvanutele ei toetu lapsed valdavalt oma varasematele kogemustele, oletustele ja rutiinile (Runco, 2007).

Koolilaste loovust on Eestis uurinud mitmed autorid (Heinla, 2002; Alt, 2002; Lõhmus, 2002; Keres, 2003; jt). Ent ka eelkooliealiste laste loova mõtlemise uurimisele on Eestis hakatud üha rohkem tähelepanu pöörama (Brusko, 2010; Ginter, 2013). Suurem osa Eesti loovuseteemalistest üliõpilastöödest on seotud kunsti ja käsitöötundidega (Alt, 2002; Keres, 2003; jt). Autorile teadaolevalt ei ole aga Eestis ühtegi uurimust lasteaiaõpetajate ja lapsevanemate koostööst seoses laste loova mõtlemisega. Töö teoreetiline osa toetub Mihalyi Csikszentmihalyi loovuse mudelile (Csikszentmihalyi, 1999), mille töö autor kohandas laste loovuse uurimiseks.

Esquivel (1995) toob välja küsimuse, kas lapse loov mõtlemine on suuremalt jaolt seoses interaktsiooniga talle oluliste täiskasvanutega. Lapse mõjutajad koolieelses eas on

valdavalt lapsevanemad (lapse hooldajad) ja lasteaiaõpetajad, kelle teadmised nii loovusest kui koostööst annavad eeldused selleks, et laps tunneks end turvaliselt ja samas vabalt. Viimane on tähtis lähtuvalt nii Csikszentmihalyi (1999) kui Runco (2007) teooriast, kus looming peab olema sotsiaalselt väärtustatud.

On tähtis tõsta vanemate ja õpetajate teadlikkust laste loova mõtlemise avaldumise suhtes. Lasteaed on kodu ja lapse arengu oluline toetaja ning lasteaiaõpetaja koostöö vanematega seetõttu äärmiselt vajalik.

Loovuse teoreetiline käsitlus

Mis on loovus?

Ühtset loovusteooriat olemas ei ole. Mikita (2000) järgi on loovus, nii nagu intelligentski, olulisel määral kaasasündinud omadus. Kreatiivsuse psühholoogilist komponenti saab ergutada n-ö ümberpööratud viisil —elimineerides lihtsalt need faktorid, mis kreatiivsust alla suruvad. Sageli, eriti laste puhul, on sellest tõepoolest kasu (Mikita, 2000).

Olenevalt koolkonnast tähtsustatakse kas loova mõtlemise arendamist läbi keskkonna ja sotsiokultuuriliste faktorite (näiteks Torrance) või selle pärinemist geenidega (näiteks Guilford) (Esquivel, 1995). Erinevaid valdkondi ühendavate teooriate järgi sõltub loovus mitmete elementide vastastikusest koostoimest: isiksuse bioloogilistest, kognitiivsetest protsessidest ja omadustest, keskkonna sotsiaalsetest, kultuurilistest ning ajaloolistest teguritest (Csikszentmihalyi, 1999; Runco, 2007; Urban, 2003).

Selleks, et jõuda loovuse definitsioonini, tuleb seda defineerida kognitiivsete tunnuste kaudu (Almeida, Prieto, Ferrando, Oliveira, Ferrándiz, 2008). Alljärgnevalt on eelpool nimetatud autorid välja toonud järgmised punktid.

1. Loovus on rohkem seotud divergentse kui konvergentse mõtlemise ja loominguga. – Guilford (1967) töötas välja intellekti mudeli, kus divergentne mõtlemine ehk lahknev mõtlemine (mis on juhitud parema ajupoolkera poolt) on kognitiivsete võimete kompleks, mis soodustab võimalikult palju uudsete ideede, ebatavaliste lahenduste genereerimist ühe ja sama probleemi kohta. Vastupidiselt sellele on konvergentne mõtlemine (mis on juhitud vasaku ajupoolkera poolt) arutlus, mis viib ainsa, loogiliselt paratamatule ja konkreetsele lahendusele või järeldusele.

2. Loovus on rohkem individuaalne atribuut (tunnus) kui universaalne või normatiivne konstruktsioon
3. Loovus on rohkem seotud intuitsiooni ja uudsusega kui õppimise ja rutiinse käitumisega
4. Loovus võib olla iseloomustatud enam probleemide leidmise kui probleemide lahendamisega. Probleemide looval lahendamisel välditakse üldlevinud ja silmnähtavaid lahendusi (Torrance 1974, viidatud Heinla, 2002 j)
5. Loovisik seostab ideid rohkem kaudselt kui otseselt

E. Paul Torrance iseloomustab loovust protsessi kaudu, kus inimene saab aru, et probleemi lahendamiseks vajaminevates teadmistes, informatsioonis, määratlustes on lüngad, vasturääkivused, kõikide oluliste elementide puudus. Nimetatud protsessi käigus määratletakse raskused, otsitakse lahendusi, tehakse oletusi, kontrollitakse neid ja lõpuks jõutakse tulemuseni (Torrance, 1974; viidatud Heinla, 2002 j). Kokkuvõtvalt hõlmab mõiste loovus endas kolme subjekti: inimest, protsessi ennast ja loomingut (loova protsessi tulemit) (Hausman ja Anderson, 2012).

Csikszentmihalyi loovusteooria

Olgugi, et erinevaid loovusteooriaid on palju, arvab töö autor, et kõige paremini iseloomustab laste loovusaspekte Csikszentmihalyi (1999) teooria, sest tema teooria kätkeb endas kolme dimensiooni (üksikisik, valdkond ja väli), mille alusel saab loovust defineerida. Laste loova mõtlemise puhul on oluline märkida, et nad puutuvad tihedalt kokku kõigi kolme dimensiooniga, mis lapsi vähemal või rohkemal määral mõjutavad.

Loov mõtlemine ei ole vaid ühe inimese tegevuse tulem, vaid on mõjutatud sellest keskkonnast, kus ta elab. Häid ja uuenduslikke ideid ei võeta automaatselt loovatena (Csikszentmihalyi, 1999). Originaalne ja divergentse mõtlemise võime on olulised ning vajalikud kognitiivsete võimete kompleksid, kuid ilma avaliku arvamusega ei ole see veel loovus. Loovus on protsess, mis paikneb süsteemis, toimides kolme teguri – üksikisiku, välja ja valdkonna kaudu (Csikszentmihalyi, 1999; joonis 1). Selles süsteemis mõjutab iga alasyüsteem järgmist ning toimib põhjus-tagajärg seosena, tagades olulise osa loomeprotsessis (Csikszentmihalyi, 1999).

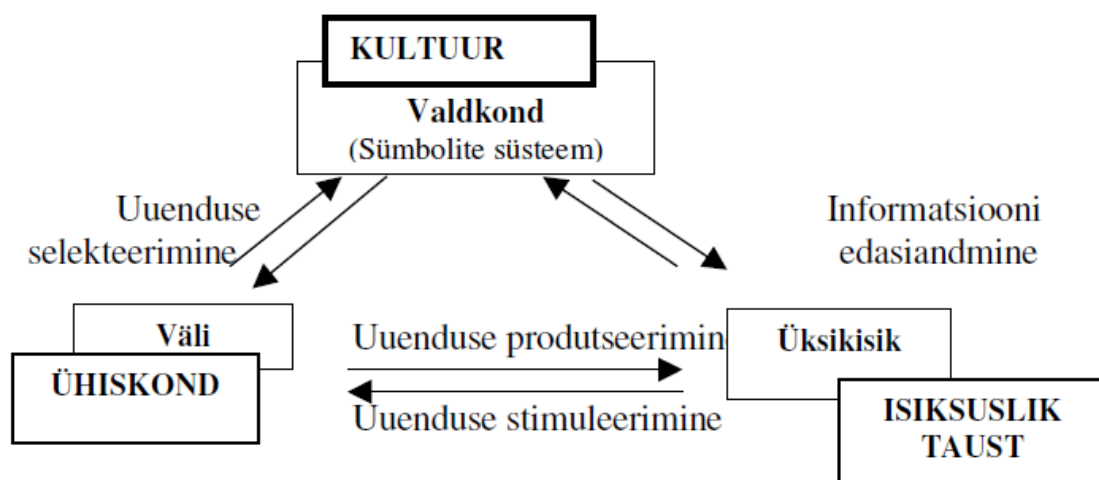
Väli (*Field*) tähendab üksikeksperte või organisatsiooni, kes/mis otsustab ja selekteerib teatud kriteeriumite alusel välja loovad tulemused (Csikszentmihalyi, 1999). Laste loovuse puhul on väljaks õpetajad, kes võiksid ära tunda loova mõtlemise ilminguid.

Kui laps esitleb oma uudseid mõtteid, oma loomingut, siis *välja* liikmed (õpetajad) on justkui selle valdkonna „väravavahid“ (*gatekeepers*), kes mõjutavad selle struktuuri. Välja selekteeritud idee nähtavaks tulemisel võib kuluda aega, enne kui see ilmub nähtavale valdkonnas (Csikszentmihalyi, 1999).

Välja mõju loovusele sõltub: a) väljal kehtestatud reeglitest uuenduste suhtes; b) iseseisvusest teiste institutsioonide (religioon, poliitika, majandus) ja antud valdkonna reeglite suhtes; c) ühiskonna ressursside kättesaadavusest (Csikszentmihalyi, 1999).

Loovust peetakse tähtsaks ja toetatakse ka enam ühiskonna poolt. Loovuse avaldumise toetamiseks kogu ühiskonnas tuleks tähelepanu pöörata nii välja tasandil tegutsevate õpetajate koolitamisele kui nende enesetäiendamise võimalustele (Heinla, 2004). Koolituste vajalikkust õpetajate poolt hinnati kõrgelt ka autori bakalaureuse töös (Terasmees, 2007). Ühiskonna jõukusest sõltub info kättesaadavus, spetsialiseerumise- ja teadusliku eksperimenteerimise võimalused, töövahenditega varustatus, mis omakorda mõjutab ka loova mõtlemise esinemissagedust läbi mitme põlvkonna (Csikszentmihalyi, 1999).

Valdkond (*Domain*) on antud kontekstis välja valitud, tunnustatud informatsioon, mida antud valdkond säilitab ja kannab seda edasi järgmistele põlvkondadele (Csikszentmihalyi, 1999). Valdkonna infot kannavad edasi mitmed infokanalid, kuid antud töös keskendutakse lapsevanematele, kes kannavad edasi kultuuri poolt mõjutatud uudseid ideid ja lahendusi.

Joonis 1. Csikszentmihalyi loovuse mudel (Csikszentmihalyi 1999: 315).

Üksikisik (*Individual*) võib olla iga inimene (seda sõltumata vanusest), kes teeb informatsiooni/teadmiste alusel mõningaid uudseid teisendusi, mis väljendub tema mõtlemise või tegevuse tulemustes (Csikszentmihalyi, 1999). Antud konteksti arvestades on üksikisikuks laps, kes annab sellisel viisil loodud muudatuse edasi välja liikmetele, kes selle piisava uudsuse korral lülitavad edasi antud valdkonda. Kui lapsel puudub juurdepääs teatud informatsioonile, siis on tal ka uue produtseerimine piiratud (Heinla, 2004). Lisaks isiksuse omadustele sõltub uuenduste tegemine inimese paremast sotsiaalsest ja majanduslikust positsioonist, mis tagab parema ligipääsu haridusele, erinevate valdkondade informatsioonile ning lapse isiklikest sidemetest, mis võivad kaasa aidata tema uuenduste väärtustamisele antud välja ekspertide poolt (Csikszentmihalyi, 1999).

Lastevanemate ja õpetajate arusaamad loovusest

Lastevanemate ja õpetajate vaated laste loovusele ja selle arendamisele sõltuvad sellest kultuuriruumist, kus nad elavad (Runco ja Johnson, 2002; Vong 2008).

Mõnede uurimuste alusel on vanemad arvamisel, et loovus iseloomustab vaid geeniusi, kunstnikke ja andekaid inimesi (Taneri, 2012; Vong, 2008). Kuigi uurimused on näidanud, et loov mõtlemine avaldub erinevatel elualadel ja kõigil lastel on loovat potentsiaali ning nad on võimelised end loovalt väljendama (Craft, 2003; Taneri, 2012). Loovus ei ole subjekti-spetsiifiline, vaid avaldub selgelt erinevatel aladel (Craft, 2010; viidatud Taneri, 2012 j) Lisaks sellele ei ole vanemad teadlikud loova mõtlemise komponentidest ja selle avaldumisest (Taneri, 2012; Vong, 2008).

Ebaharilikud assotsiatsioonid ja vastused küsimustele, uudsed lähenemisviisid probleemilahendusele on vaid mõned tunnused, mis iseloomustavad loovalt mõtlevald lapsi. Arusaadavalt ei tunne paljud täiskasvanud sellise lapsega ennast mugavalt ega pole valmis sellise lapsega tegelema, kes kaldub normist kõrvale – on riskialtim, uudishimulik ja impulsiivne (Runco ja Johnson, 2002).

Vong (2008) uuringust selgus, et lapsevanematele on loovus midagi mõistetamatut või seostasid nad seda probleemide lahendamise oskusega. Äramärkimist leidis fakt, et täiskasvanutel on laste loovuse arengus oma roll. Näiteks Vong'i (2008) uuringust tuleb välja, et lapsevanemad kasutasid laste loovuse arendamisel strateegiana igapäevaeluga seotud otsuseid, mängu ja koduseid töid. Need on sellised strateegiad, mis on õpetajate poolt kõrvale jäetud, kuna õppekava täitmisele kulub palju aega.

Vanemate ja õpetajate teadlikkust loovusest saab suurendada ja arusaamu muuta korraldades seminare ja koolitusi (Taneri, 2012; Vong, 2008). Taneri (2012) lisab, et kui vanemad mõistavad, et laste mängudel, -asjadel ja tegevustel on loovuse avaldumisele mõju, muudavad nad kodust keskkonda loova mõtlemise avaldumisele soodsamaks. Sellele lisaks, saavad nad aru küsimuste küsimise mõjust laste loovusele ja vaatavad „rumalalt“ või „lapsikult“ esitatud küsimusi hoopis teises valguses.

Eckhoff'i uurimus (2011) lubab oletada, et koolieelse lasteasutuse õpetajate koolitusel on toetav roll õpetajate loova mõtlemise alaste teadmiste arengus ja seoste loomisel loovuse, pedagoogika ja rühmaruumi vahel. Õpetajate hinnangul on loovusega seotud fantaasia, enesekindlus, kriitiline mõtlemine, iseseisvus, probleemilahendamise oskus ja mitmete huvide olemasolu. Eckhoff (2011) mõonab samas, et laste loova mõtlemise toetamine võib olla õpetajatele hirmuäratav ülesanne. Eelkõige nähakse laste loovat potentsiaali kunstitegevustes, kuigi loovat mõtlemist on võimalik arendada kõigil aladel. Õpetajatel on raske leida tasakaalu teadmiste andmise, lapsekeskse õpetamise ja aktiivse mängulise õpetamise vahel. Eelnevat toetab ka Diakidoy ja Kanari (1999) uurimus, kus omistati õpetajatele loovuse arendamise tähtsus. Nende uurimusest selgus ka tõik, et õpetajad märkavad loovust eelkõige laste kunsti ja kirjanduslikes püüdlustes.

Lee ja Seo uurimuses (2006) nimetasid õpetajad loova mõtlemise tunnustena originaalsust, probleemide lahendamist ja divergentset mõtlemist. Spiel ja von Korff (1998) leidsid, et õpetajatel seostub loovusega uudsus.

Õpetajate loova mõtlemise teadmistest oleneb, kuidas nad märkavad loova mõtlemise aspekte lastel. Viimasest sõltub nii loovate ja andekate laste arendamine kui mahajääjate edenemine, probleemide lahendamine ja ideede tekkimine ning nende rakendamine kõigil lastel.

Laste loovat mõtlemist innustavad kasvukeskkonnad

Laste loovus vajab arenemiseks teatavaid tingimusi. Vajalik on täiskasvanute teadlikkus sellest, milline on loovuse arengut soodustav keskkond, millised käitumismudelid on toetavad ja millised pärsivad selle arengut. Eelkooliiga on kriitilise tähtsusega lapse loovuse arengus, ent kõik lapsed ei käi lasteaias. Seetõttu on otsustava tähtsusega lastevanemate käitumismallid ja suhtumine loovusesse (Kemple ja Nissenberg, 2000). Kodune kasvukeskkond on lapse arengu seisukohalt väga olulisel kohal (Nugin, 2005). Mitmed autorid on leidnud, et peresuhted on lapse turvalisuse esmased tagajad (Garber, 2012;

Lukk, 2008; Schacht, Cummings, Davies, 2009; Winter, Davies, Cummings, 2010). Vanema ja lapse kiindumussuhe on aluseks, et laps tunneb ennast turvaliselt (Bowlby, 1988) ja seetõttu ka vabalt, mis on oluline loova mõtlemise avaldumisel.

Wright'i (2010) järgi ilmutavad lapsed lähisuhetes turvalisuse mustreid, algselt peresiseselt ja hiljem ka muudes elusfäärides. Eelkoolieas sõltub laste rahulolu tema hooldajate käitumisest. Laste ebaküpsuse tõttu on lapsed täielikult sõltuvad vanemate otsustest, mida tehakse nende eest. Kui lapse kasvatajad (vanemad ja õpetajad) on järjepidevad, etteaimatavad ja usaldusväärsed, kasvab laste usaldus nende vastu. Sellises usaldusväärses, stabiilses, etteaimatavas maailmas tunneb laps mõningal määral igavust, mis omakorda aktiveerib vajaduse uudsuse ja muutuste järgi (Wright, 2010).

Samas möönab Wright (2010), et otsuste vastuvõtmine tekitab ärevust ja ebakindlust. Otsuste tegemise julgustamine on mõjutatud nii võimest ette ennustada tulemusi ja tagajärgi kui usaldada oma võimet nendega hakkama saada.

Blatz (Wright, 2010 j) rõhutab lapsele vabaduse andmise olulisust – lapse jaoks on oluline nii ebaõnnestumise kui õnnestumise kogemine. Olulisim Blatzi arvates (Wright, 2010 j) on tehtud vigadega toime tulemine, kuna tagajärgedega tegelemine kasvatab enesekindlust järgmiste otsuste tegemisel. Lastele tuleb anda vabadust, et nad saaksid harjutada otsuste tegemist, tagajärgedega tegelemist ja toime tulla ebakindlusega, mis on osa iseseisvumisest. Lapse eneseusku näitab tema julgus vastutada.

Panustades aega lapsesse, näeb vanem, mis etapis on lapse areng ja seda teadvustades saab suunata lapse edasist arengut kasutades vastavaid vahendeid ja mänguasju. Mitmete autorite järgi on last ümbritseval keskkonnal suur mõju loovuse avaldumisele (Almann ja Kuusman 1999; Eckhoff, 2011; Kemple ja Nissenberg, 2000; Runco ja Johnson, 2002; Taneri, 2012). Taneri (2012) järgi on vanemate toetus vajalik ja eluliselt tähtis õpetamaks lastele loova mõtlemise oskust. Tema uurimuse järgi mõjutab loova mõtlemise oskusi nii füüsiline kui emotsionaalne keskkond. Loovat mõtlemist toetavas keskkonnas on Terasmees'i (2007) järgi tähtis esinemisjulguse, järjekindluse ja enesekindluse soosimine.

Õpetajate hinnangul on loovuse märkamine raske nii eneses kui teistes. Seetõttu on raskendatud ka loovat mõtlemist innustava keskkonna loomine. (Loveless, Burton, Turvey, 2006)

Õpikeskkonda luues tuleks silmas pidada, et see oleks ergutav ja väljakutseid esitav ning seejuures tuleks luua võimalused pingeabaks aja poolt piiritlemata tegutsemiseks. Loovuse arengut toetav füüsiline keskkond on see, mis stimuleerib, loob palju võimalusi

mängimiseks, võimaldab kergesti ligi pääseda erinevatele materjalidele ja esemetele. Selleks, et keskkonda võiks nimetada loovaks, on oluline rõhutada lastele pingutamise ja proovimise tähtsust (Hango, 1993; Kabanen, 2010).

Eelnevat toetab ka USA sotsioloog J. S. Coleman (1988), kelle teooria koosneb kolmest komponendist, mis on seotud lapse kasvukeskkonnaga. Nendeks on inimkapital (vanemate haridus, õppimist soodustav kognitiivne keskkond), sotsiaalne kapital (juurdepääs täiskasvanu inimkapitalile – füüsiline kohalolek, lapsele osutatud tähelepanu, suhted) ning majanduslik kapital (perekonna jõukus, sissetulek). Sotsiaalse kapitali struktuur sisaldab endas sidemeid tegijate või tegevuste vahel. Sotsiaalne kapital ei ole nii käegakatsutav kui füüsiline kapital, kuna see eksisteerib inimestevahelistes suhetes. Inimsuhete juurde kuulub ka infovahetus. Nii peresisene kui kogukonnas olev sotsiaalne kapital mängib rolli inimkapitali loomisele kasvavas põlvkonnas. Pere tausta (*family background*) moodustavad finantskapital, inimkapital ja sotsiaalne kapital. Pere sotsiaalne kapital on laste ja vanemate vahelised suhted. Finantskapitali saab mõõta pere sissetulekuga, tagades vajalikud vahendid: kodu, kindla õppimiskoha. Inimkapitali saab mõõta vanemate haridustasemega ning see loob potentsiaalse kognitiivse keskkonna lapsele. Peresisene sotsiaalne kapital, mis annab lapsele võimaluse juurde pääseda täiskasvanu inimkapitalile, sõltub lapsevanemate füüsilisest olemasolust ja tähelepanust, mida laps saab. Sotsiaalne kapital ei piirne vaid peresiselt, vaid seda võib leida ka kogukonnast, vanemate suhetest teiste vanematega ja õpetajatega, mis omakorda mängivad rolli lapse kasvatamisel ja õpetamisel. Nagu ka teised kapitali vormid (majanduslik -, inim-), on ka sotsiaalne kapital produktiivne, võimaldades saavutada tulemusi, mis ilma selleta ei oleks võimalikud. (Coleman, 1988)

Tähtis on anda lapsele tegutsemisvabadus, vastavad materjalid ja innustada olema loov. Oluline on põnevate kogemuste ja teadmiste pakkumine, kuna loovuse arendamine eeldab erinevate teadmiste ja informatsiooni valdamist ja selle paindlikku seostamist. Samas ei tohiks laste loomingut alahinnata. Kuna tegevus on pakkunud lapsele suurt tegutsemisrõõmu, julgustab see teda ka edaspidi loovalt tegutsema (Kabanen, 2010).

Eelneva peatüki põhjal saab järeldada, et loovust innustavas keskkonnas on lisaks füüsilisele vajalik ka nii peresisene kui kogukondlik sotsiaalne kapital. Vanemate ja õpetajate käitumismallidest ja loovusesse suhtumisest oleneb lapse loov mõtlemine.

Laste loovuse arendamine

Laste loovus ja sellega seotud protsessid peaksid olema osa tervikarusaamast lapse arengust üldiselt. Loov olemine avaldub kõigis eluvaldkondades, see on osa igapäevaelust, probleemide lahendamisest, mõtlemise paindlikkusest, valikute tegemisest, eneseväljendusest, teiste ideede aktsepteerimisest – maailma nägemises üldiselt (Almann, 2000; Kabanen, 2010). Õpetajate ja vanemate roll seejuures on tähtis, kuna nemad on need, kes oma eeskujuga loovad ja toetavad sobiva vaimse õhustiku teket nii rühmaruumis kui kodus. Laste loova mõtlemise arendamine on tänapäeval üks olulisi hariduse eesmärke (Taneri, 2012).

Lapse arengul on kaks hooba: sünnipärased eeldused ja nende väljaarenemiseks sobivad tingimused. Pere on lapse esimene arengukeskkond (Kivi ja Sarapuu 2005). Alljärgnevalt on Kivi ja Sarapuu (2005) toonud välja head kodust keskkonda iseloomustavad punktid (loetelus märgitud alla joonitult):

- Laps tunneb end turvaliselt – tuginedes Maslow’le, on turvalisuse vajadus füsioloogiliste vajaduste kõrval üks inimese põhivajadustest. Loovus, mis paikneb püramiidi tipus eneseteostusvajadusena, saab avalduda alles siis, kui põhivajadused on täidetud (Koltko-Rivera, 2006; Runco, 2007). Ka Wright (2010) toob välja turvatunde ja loovuse seosed;
- Lapsel on, mida uurida – lapse looming toetub infole, millele tal on ligipääs (Csikszentmihalyi, 1999);
- Lapsel on aega oma tegevusse süveneda ja selle juures rahulikult mõtiskleda;
- Leidub alati kedagi, kes tunneb huvi tema lapse tegevuse vastu – toetudes Csikszentmihalyi (1999) teooriale paikneb loovus süsteimses protsessis;
- Lapsele ei tehta liigselt etteheiteid – oht motivatsiooni kadumiseks. Strenbergi ja Lubarti (1991, viidatud Fasko, 2000 j) järgi on olemas kuus vahendit aitamaks kaasa loovuse avaldumisele nii lastel kui täiskasvanutel: intelligentsus, teadmised, intellektuaalne stiil, isiksuseomadused, motivatsioon, keskkonnafaktorid;
- Last aidatakse suurte lugude maailma, loetakse ette raamatuid – lisaks keelelisele arengule toetab see ka fantaasia arengut. Fantaseerivad lapsed osalevad rohkem loovmängudes, milles laps rakendab oma kognitiivseid oskusi (Pierucci, O’Brien, McInnis, Tullos Gilpin ja Barber, 2014).

Areng on samal ajal nii bioloogiline kui ka sotsiaalne ja kultuuriline protsess (Veisson ja Veispak, 2005). Kuna loovus võib avalduda igas elu valdkonnas, on oluline märkida, et

arengu kolm komponenti on loovuse arenguga seotud – intellektuaalne (Beghetto ja Kaufman, 2009); sotsiaalne – (Holmes ja Romeo, 2013; Reunamo, Lee, Wang, Ruokonen, Nikkola & Malmstrom, 2014); füüsiline – (Griggs, 2009; Taneri, 2012).

Bruce (2006) järgi sõltub lapse loova mõtlemise areng tasakaalust lapse poolt algatatud ja vanema poolt suunatud tegevuste vahel. Lapsed vajavad võimalusi kasutada erinevaid kunstivahendeid, tantsida ja muusikat luua, mängida erinevates keskkondades, luua omi mängu neile sobival ajal ning otsustada ja teha valikuid. Lastel peab olema aega asjade üle juurdlemiseks, mis ei ole aga võimalik tihedalt planeeritud päeva puhul. Loova mõtlemise arendamiseks on vaja:

- toetada teadmiste arengut; lapsed toetuvad loovalt mõeldes eelnevalt saadud teadmistele;
- premeerida laste uudishimu ja avastusi;
- motiveerida, eriti oluline on sisemise motivatsiooni toetamine;
- julgustada võtma riske;
- tõsta enesehinnangut;
- anda võimalusi valikute tegemiseks ja avastusõppeks;
- arendada laste enesedistsiplineerimisoskust (Nickerson, 1999: 409).

Laste loovuse toetamine on ära toodud ka koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008). Eelkõige on loova mõtlemisega seotud § 12 (mänguoskused), § 13 (tunnetus- ja õpioskused) ja § 21 (valdkond kunst).

Loovus ja mäng. Väikeste laste loov mõtlemine avaldub eriti tugevalt nende mängudes ja laps, kes on mängides oma fantaasiatest väga tugevalt haaratud, on tõenäoliselt ka laialdase kujutlusvõimega (Kabanen, 2010).

Bruce (2006) leiab, et side loova mõtlemise ja lapse mängude vahel mängib keskset rolli nii lapse arengus kui ka laste õppimises. Mäng innustab mõtlema paindlikult ja arendab kujutlusvõimet. Samuti toetab see laste probleemide lahendamise oskust, refleksiooni ja järeldamisoskust ning selle kaudu saab laps selgust luua oma mõtetes ja edasi arendada oma ideid.

Kujutlusmängud on olulised loovuse arenemise seisukohalt, kuna neis on aktiivsed samad kognitiivsed ja afektiivsed protsessid, mis on olulised ka loovuse arendamise aspektist (Holmes ja Romeo, 2013; Kabanen 2010; Reunamo et al., 2014).

Loovmänge algatavad lapsed ise, valides sobivad tingimused (mängu teema, vahendid ja sisu) oma tegevuseks (Reunamo et al., 2014; Ugaste, Tuul ja Väk, 2009). Mängides annab laps mängule oma isiksusliku tähenduse ehk mõtte (Ugaste et al., 2009) ja selle kaudu, olles kultuuri edastamise vahend, realiseerub ka loovus (Reunamo et al., 2014).

Mänguvahenditest toetavad loova mõtlemise avaldumist rohkem need mänguasjad, mis on vähem struktureeritud nagu plastiliin, lego ja pusled. Mängimiseks on võimalik kasutada kõikvõimalikke erinevaid lastele ohutuid majapidamises kasutatavaid esemeid (Taneri, 2012). Loovmängus kujuneb oskus õppida, kuna laps ise planeerib oma tegevust ja valmistab mänguvahendid (Erik, 2008).

Üldistavalt saab öelda, et mängimine aitab kaasa loovuse arengule, tõstes probleemide lahendamise võimet kui ka divergentse mõtlemise võimet, kuna nii mängus kui ka loovas käitumises tuleb alati luua midagi erinevat tavapärasest. Mida kõrgem emotsionaalsuse tase mängides, seda kõrgem on lapse loova mõtlemise tase, kuna mängu läbi loob laps uusi seoseid vanade ja uute teadmiste vahel (Kabanen, 2010).

Kuigi lapsea mängud on kindlasti vajalikud loova mõtlemise arenguks ja osalemaks seesiselt ja väliselt motiveeritud tegevustes, on need ainult üks aspekt laiemast sotsiaalsest süsteemist, mida on loonud Vögotski, Csikszentmihalyi ja teised (Sawyer, John-Steiner, Moran, Sternberg, Feldman, Nakamura ja Csikszentmihalyi, 2003).

Niikko ja Ugaste (2012) töid oma uurimuses välja, et laste mäng on olulisel kohal lasteaias õpetajate mõtteis ja tegevustes. Nii Soome kui Eesti õpetajad rõhutasid laste holistilist heaolu, sotsiaalset arendamist, õppimist ja kooliks ettevalmistamist ja emotsionaalselt ning sotsiaalselt turvalist keskkonda. Samuti oli tähtsal kohal koostöö peredega, kolleegidega ja õpetaja enese professionaalne areng. Tähtis on lapsi arendada koostöös lapsevanematega läbi mängu ja läbi erinevate tegevuste (sh loovtegevuste) nii individuaalselt kui gruppides. Tänapäeva eelkooliharidus toetab perede lastekasvatamise põhimõtteid (Koolieelse lasteasutuse seadus 1999), mitte ei anna ühtset mudelit, kuidas lapsi kasvatama peab (Niikko ja Ugaste, 2012).

Lapse kui terviku arendamine on pikaajaline eesmärk enamiku õpetajate jaoks (Kemple ja Nissenberg, 2000). Eriku (2008) järgi on mäng üheks lapsesõbralikuks võtteks, mille kaudu saab last õpetada ja kasvatada, kuna see on koolieelses eas tema juhttegevuseks. Koolieelses eas toimub laste arendamine just läbi mängu ning õpetajate ja lastevanemate koostöö.

Lastevanemate ja õpetajate omavaheline koostöö

Tänapäeva ühiskonnas, mis esitab suuri nõudmisi haridusele ja kasvatusele, on aktuaalne lasteasutuse töötajate, eelkõige lasteaiaõpetajate, ja lastevanemate koostöö, mille eesmärgiks on luua soodne arengukeskkond nii lasteasutuses kui kodus (Sandberg ja Vuorinen, 2008; Veisson, 2005).

Kodu ja lasteasutuse koostöö on valdkond, mida rõhutatakse erinevates kontekstides sageli kui olulist faktorit laste arendamisel, millesse on kasulik panustada (Aas, 2010; Harris ja Goodall, 2008; Kalin ja Šteh, 2010; Lukk, 2008; Sandberg ja Vuorinen, 2008).

Lähtudes Koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (2008), milles nii § 2. (2) „Lasteasutuse õppekava koostamisest ja arendamisest võtavad osa lasteasutuse pedagoogid, kaasates lapsevanemaid,“ kui § 3. (1) sätestab: „Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk on lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös.“ Eraldi on Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) välja toodud koostööd iseloomustav paragrahv 10. Viimase järgi põhineb koostöö vastastikusel usaldusel, lugupidamisel ja dialoogil, kus ühelt poolt pedagoog teavitab regulaarselt lapsevanemat lapse arengust ja õppimisest ning õppe- ja kasvatustegevuse korraldusest, teiselt poolt võimaldatakse lapsevanemal osaleda õppe- ja kasvatusprotsessi kavandamises ja läbiviimises ning anda tagasisidet lasteasutuse tegevusele. Vajadusel loob õpetaja lapsevanemale võimalused saada tuge ja nõu õppe- ja kasvatusküsimustes.

Kõik vanemad soovivad teha tõhusat koostööd, ent praktikas teevad nad seda väga erineval moel ning erinevatel põhjustel. See kehtib ka probleemsete laste vanemate kohta (Aas, 2010; Sandberg ja Vuorinen, 2008).

Eduka koostöö tagamiseks tuleb Almanni ja Kuusmani (1999) järgi lasteaial tunda pere eelistusi, huve, muresid ja traditsioone ning vastaval sellele toimida. Perekonna, lasteaia ja ühiskonna eri hoiakud moodustavad kasvatuskeskkonna (Almann ja Kuusman, 1999).

Kodu ja lasteasutuse koostööd võib pidada kahesuunaliseks: ühelt poolt täiendab see lasteasutuse kasvatustöö sisu täiendamist vanematelt saadud arvamuste ja soovitude kaudu, teiselt poolt toetab lasteasutus lapsevanemaid kasvatajana (nt koolitused, nõustamised jne). Pered on lasteaeda alati teretulnud õpetajaga kohtuma, lastega mängima, aitama. Neid tuleb julgustada lasteaia tegemistes (Almann, 2000).

Uuringud osutavad, et vanemate vahetu kaasamine lapse kooliellu mõjub positiivselt lapse motivatsioonile, rahulolule ja õppeedukusele (Christenson, 2004; Epstein ja Sanders,

2000; Hattie 2009; Walker, Wilkins, Dallaire, Sandler ja Hoover-Dempsey, 2005). Toetudes Xu ja Gulosino uuringule (2006) mõjub see niisamuti ka lasteaias.

Lasteaeda puudutavas otsustusprotsessis osalevad kogu lasteaia personal, lapsevanemad ja lapsed. Lasteaed on vaid üks osapool koostöös, mis ilma teiseta, pereta, ei saa edukalt toimida (Almann, 2000). On tähtis, et õpetajad tähtsustaksid perekonna kui esimese õpetaja rolli. Kodu ja lasteasutuse koostöö alushariduses lähtub lapsest ja on suunatud tema kasvatuskeskkonna kujundamisele. Lapsele on tema arengus võimalik toeks olla üksnes siis ja neil, kes saavad aru, et lapsega on vaja pidevalt ja delikaatselt tegelda, ning kes tahavad areneda koos lapsega (Almann ja Kuusman, 1999).

Kodu ja lasteasutuse koostöö ei ole protsess, kus saab kindlate reeglite alusel täpselt määratleda, mis on edu tagavad strateegiad ja meetodid. Iga laps on individuaalne ja iga lapse arengu juures mängib rolli teda ümbritsev võrgustik oma erinevate mõjuteguritega. Kodu ja lasteasutuse efektiivse koostöö aluseks on partnerlussuhe (Lukk, 2008). Partnerlus on mõiste, mida on esile tõstetud ka Eesti hariduse jätkusuutlikkuse tagamisel (Säästev..., 2005).

Lapsevanemate ja õpetajate koostöö saab jagada erinevatele tasanditele (Aas, 2010: 13) järgi:

- Infovahetusel põhinev koostöö
- Sisulistel aruteludel põhinev koostöö
- Osalusel ja ühisel otsustamisel põhinev koostöö

Õpetajate ja lapsevanemate koostöö üheks olulisemaks karakteristikuks on aeg, mida koostöö jaoks on võimalik kasutada (Lukk, 2008; Sandberg ja Vuorinen, 2008). Sellest oleneb, missugusel tasandil koostööd teha on võimalik. Lisaks ajale on tarvis, et koostööd sooviks teha mõlemad osapooled, vastasel juhul jääb koostöö põhinema vaid ühepoolsele infovahetusele.

Kodu ja lasteasutuse koostööd kavandades on oluline seda eesmärgistada koos vanematega, arvestades lapse lasteaias viibimise aega, kodu soove ja lapse lasteaias käimise võimalusi (Almann ja Kuusman, 1999). Vanemad jagavad pigem oma ootusi ja lastekasvatamisväärtusi õpetajatega, kellega on lähedased suhted, muutes nii juba eelpool nimetatud kasvukeskkonnad järjekindlamaks ja ühtlasemaks. Selline ootuste jagamine võiks toimuda ka õpetajalt vanemale. Järjepidevus aitab luua soovitud käitumuslikud ja sotsiaalsed oskused (Moorman, Sheridan, Kwon, Koziol, 2013).

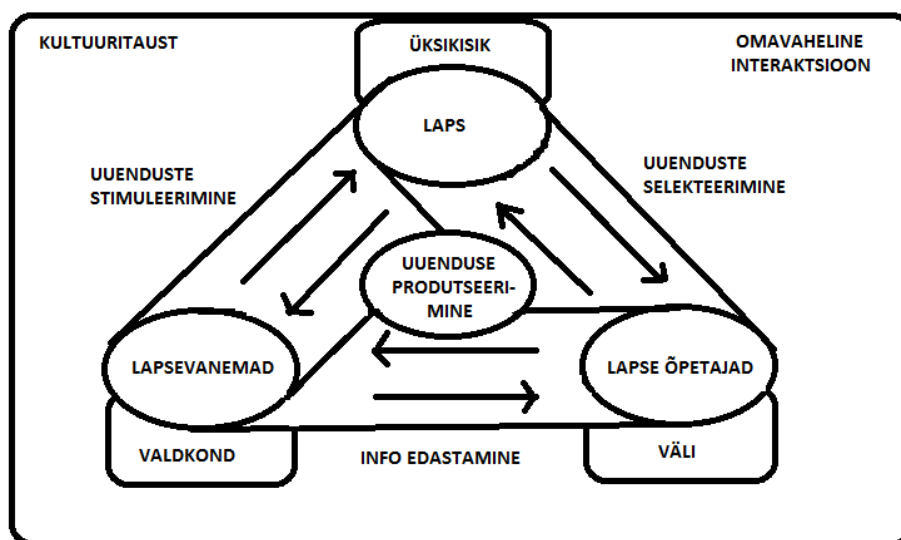
Nagu selgus eelnevast peatükist, siis koostöö on tähtsal kohal lapse arendamise seisukohast lähtuvalt nii õpetajate kui vanemate arvates. Konstrukttiivseks koostööks on tarvis eelkõige aega ja osapoolte tahet.

Lapsevanemate ja õpetajate koostöö roll lapse loova mõtlemise avaldumisele ja arengule

Kasvatusele pannakse alus kodus. Lasteasutus on koduse kasvatuse toetaja ja edasiarendaja ning tema töö edukus sõltub paljuski sellest, milline on õpetajate ja lastevanemate üksteisemõistmine ning usaldus (Almann, 2000; Sandberg ja Vuorinen, 2008). Õpetajad ja lapsevanemad loovad koos aluse, et lastest saaksid tublid, loovad ja aktiivsed täiskasvanud, kes hoolivad kaasinimesest ning on võimelised maailma mõjutama (Almann ja Kuusman, 1999; Saunders, 2004). Ainult koos saab pidurdada lapse ebasobivat käitumist ning edasi arendada positiivseid isiksuseomadusi (Almann, 2000). Koostööd tehes on paremad võimalused lapse loovat mõtlemist arendada ja suunata. Sellisel juhul on kindel, et nii lapsevanemad kui õpetajad liiguvad ühes suunas ja peavad oluliseks samasuguseid väärtusi. Lapsevanemad tunnevad oma last kõige paremini. Pere kaasamine lasteaia tegevuskava planeerimisse kinnitab perede erinevuste omaksvõttu lasteaia poolt (Almann, 2000).

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008) sätestab õppe ja kasvatustöö läbiviimise põhimõtete juures § 4.(3) lapse loovuse toetamise ja (9) kodu ja lasteasutuse koostöö. Kuigi pole välja toodud otsest seost laste loova mõtlemise ja õpetajate ning lapsevanemate koostöö vahel, võib seda mõista paragrahvist 24 (lapse arengu hindamise põhimõtted) punktist 6. Viimane reguleerib lapsevanematega arenguveestluse läbiviimise korra, kus pedagoog annab tagasisidet vähemalt üks kord aastas lapse arengust ja õppimise tulemustest ning selgitab lapsevanema seisukohad ja ootused lapse arengu suhtes.

Töö autor kohandas Mihalyi Csikszentmihalyi loovusmudeli (joonis 1) antud teema uurimiseks (joonis 2).

Joonis 2. Laste loova mõtlemise ja tema vanemate ja õpetajate omavahelise koostöö mudel.

Omavaheline interaktsioon on mõjutatud sellest kultuuriruumist, kus suhtlemine toimub (joonis 2). Kaks aktiivset mõjutajat kasvukeskkonnas on lapsele lähedased täiskasvanud (vanemad ja õpetajad, autori märkus) ja kultuur, milles suhtlemine toimub. Täiskasvanud annavad lastele edasi kultuuri (Kudryavtsev, 2011; Runco ja Johnson, 2002). Loovusest lähtudes on kultuurid üksteisega seotud valdkonnad (Csikszentmihalyi, 1999). Loovalt tegutsedes kasutab indiviid (näiteks laps, autori märkus) informatsiooni, mis võib kultuuriruumis salvestatuna olla eksisteerinud juba ammu enne tema sündi. Seega peab loovuse avaldumiseks olema isikule tagatud juurdepääs tema tegevusvaldkonnale. Juurdepääsuks on oluline õppimiseks vajalike vahendite olemasolu: näiteks õppimise võimalused, õpetamise tase ja meetodid, raamatute, arvutivõrgu, muuseumide, kultuurisündmuste jm kättesaadavus (Csikszentmihalyi, 1999).

Ühiskonnad on erinevad. On uudsustele avatud ja mitte nii avatud keskkondi. Kuid ainuüksi ühiskond, mis eelistab traditsioone innovaatsile ei suru alla loovust. Õigem oleks öelda, et sellised süsteemid ei julgusta, toeta, stimuleeri või premeeri loovust, sest kõik eelpool nimetatud iseloomustab sotsiaalset süsteemi mitte isikut (Sawyer et al., 2003). Muutused ühiskonnas toovad kaasa muutusi ka perekonnas. Tänapäeva perekonda iseloomustab väike laste arv ning eri põlvkondade eraldi elamine, mitmesugused kooselu vormid (sh kärgpere, autori märkus) (Almann ja Kuusmann, 1999). Cropley (1967, viidatud Runco ja Johnson, 2002) järgi püüavad lapsevanemad edendada lastes selliseid omadusi, mis on kultuuris omaks võetud.

Lapse loovalt mõtlemise toetamiseks samal ajal nii õpetajate kui lapsevanemate poolt on vaja eelkõige lastevanemate ja õpetajate tahet ning teadmisi nii koostööst kui loovast mõtlemisest ja selle arendamisest. Csikszentmihalyi (1999) järgi mõjutavad isikut (last) järgmised tunnused: andekus, uudishimulikkus, motiveeritus ja huvitatus, divergentse mõtlemise oskus, kohanemisvõimelisus. Lapse isiklik taust mõjutab samuti lapse loovuse avaldumist (Csikszentmihalyi, 1999; Heinla, 2002). Csikszentmihalyi (1999) järgi oleneb perekonnast, kas lapse uudishimu rahuldamiseks on majanduslikud võimalused ning kas väärtustatakse haritust ja sellega seoses ka õpetajate tegevust. Lisaks akadeemilisele haridusele on lapse loova mõtlemise avaldumisel oma roll ka kodusel kasvatusel (mitte-akadeemilisel haridusel).

Et kellegi looming oleks loov, peab see olema sotsiaalselt väärtustatud (Csikszentmihalyi, 1999; Runco, 2007: 154). Antud kontekstis muutuvad laste mõtted loovateks, kui neid väärtustatakse nii õpetajate kui lapsevanemate poolt. Õpetajad on eksperdid nii õpetamises kui laste arengu osas, mis annabki neile kohased teadmised hindamaks nii laste loova mõtlemise avaldumist (Wyse ja Spendlove, 2007) kui kavandamaks konstruktiivset koostööd perega (Almann, 2000).

Tähtis on märgata, kuidas ja millist tagasisidet lapsed saavad oma tegutsemisele (Kabanen, 2010). Lastevanemate ja õpetajate koostöö annab eeldused selleks, et lapsed tunneksid ennast turvaliselt ja samas vabalt, et kehtiksid samasugused reeglid nii kodus kui lasteaias. Lapsed eelistavad õppida loovalt, läbi mängu (Torrance ja Goff, 1990). Torrance ja Goff'i (1990) järgi õpivad nad läbi mängu paremini ja mõnikord ka kiiremini. Oluline on, et ka lapsevanemad seda mõistaksid. Õpetajatel on võimalus kaasata neid õppekava koostamisel, soovitada koolitusi, loenguid, seminare.

Uurimistöö eesmärk ja hüpoteesid

Laste loovate oskuste arendamine peaks olema nii kodu kui ka koolieelse lasteasutuse üks põhiülesandeid (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008), kuna loovat lähenemist nõuavad elukestev teadmiste omandamine, nende ametialane rakendamine ja ka igapäevaste eluprobleemidega toimetulek.

Töö on autori bakalaureusetöö (Terasmees, 2007) edasiarendus, milles uuriti seost õpetajate loodud keskkonna ja laste loovuse vahel. Kuna lasteaiad on kodu toetav haridusasutus (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999), siis on koostöö lapsevanemate ja õpetajate vahel oluline arendamaks lapsi igakülgset.

Autorile teadaolevalt ei ole Eestis uuritud laste loova mõtlemise ning vanemate ja õpetajate omavahelise koostöö seoseid. See on aga vajalik, kuna vanemate ja õpetajate koostöö on eelduseks, et laste kasvatamisel ja õpetamisel oleks ühised eesmärgid ja põhimõtted. Lapse huvi ümbritseva vastu on jagatud kaheks põhisuunaks: ühelt poolt uudishimu, teiselt poolt turvalisuse taotlus (Kraav, 2007). Lapse loovuse avaldumiseks on tarvis, et tema põhivajadused (füsioloogilised – ja turvalisus-) oleksid täidetud (Koltko-Rivera, 2006; Runco, 2007). Kuigi lapse kasvatamisel ja arendamisel on kesksel kohal järjekindlus, mis annab lapsele raamistiku – ta teab, mida temalt oodatakse, on üheks loova mõtlemise arendamise aspektiks vaja ka paindlikkust. Seetõttu on äärmiselt oluline lapsevanemate ja õpetajate omavaheline koostöö.

Siit ka uurimisprobleem: milline on õpetajate ja lapsevanemate koostöö roll laste loova mõtlemise avaldumisel ja arendamisel?

Laste loova mõtlemise arendamine juba varasest lapseeest peale on eelduseks, et täiskasvanuna suudab ta olla loov ning oma otsustes vaba ja iseseisev.

Töö eesmärgiks on välja selgitada lapsevanemate ja õpetajate arusaamad loovusest, missugused on nende hinnangud omavahelisele koostööle ning kuidas need hinnangud on seotud lapse loova mõtlemisega.

Eelnevale toetudes on töös püstitatud neli hüpoteesi:

Hiinas on laste loovust uurinud Vong (2008), kes leidis, et õpetajate, lapsevanemate ja valitsuse vaated loovusele ja laste loovuse arendamisele on erinevad. Kontrollimaks Vong (2008) uurimust Eesti kultuuriruumis, saab püstitada hüpoteesi:

- 1) Lapsevanemate ja lasteaiaõpetajate arvamused loovusest ja selle arendamisest on erinevad.

Lapsevanemate ja õpetajate ootused koostööle on erinevad (Allen, Thompson, Hoadley ja Engelking, 1997). On leitud, et lapsevanemad ja õpetajad hindavad koostöö tegemisel erinevaid vorme ning eelistavad suheldes kasutada erinevaid viise. Õpetajad ootavad vanemate suuremat osalust ühisüritustel (Ludicke ja Kortman, 2012). Nendele uurimustele toetudes saab püstitada hüpoteesi:

- 2) Õpetajate ja lapsevanemate hinnangul on nende ootused omavahelise koostöövormidele erinevad.

Laste võimalused uurimiseks ja loova mõtlemise arenguks on seotud läbi mängu ja kasvukeskkonnaga interaktsiooni. Laste loova mõtlemise jätkusuutlikkusele aitavad kaasa nii füüsilised faktorid (paindlik keskkond, taaskasutatavad vahendid) kui inimfaktorid (sotsiaalne

interaktsioon ja suhtlemine) (Canning, 2013). Runco (2007) toob välja tõiga, et tõenäoliselt on tarvis sotsiaalset tuge realiseerimaks loovat potentsiaali. Veelgi enam, loovad pingutused jääksid märkamata ilma sotsiaalse tunnustusega.

Siit tulenevad kolmas ja neljas hüpotees:

- 3) Lapse loov mõtlemine on positiivselt seotud tema vanemate ja õpetajate positiivsete hinnangutega omavahelisele koostööle.
- 4) Torrance' kujundilise loova mõtlemise testis saavad kõrgemaid tulemusi lapsed, kelle vanemad ja õpetajad hindavad lapse kasvukeskkonda loova mõtlemise suhtes innustavamaks.

Metoodika

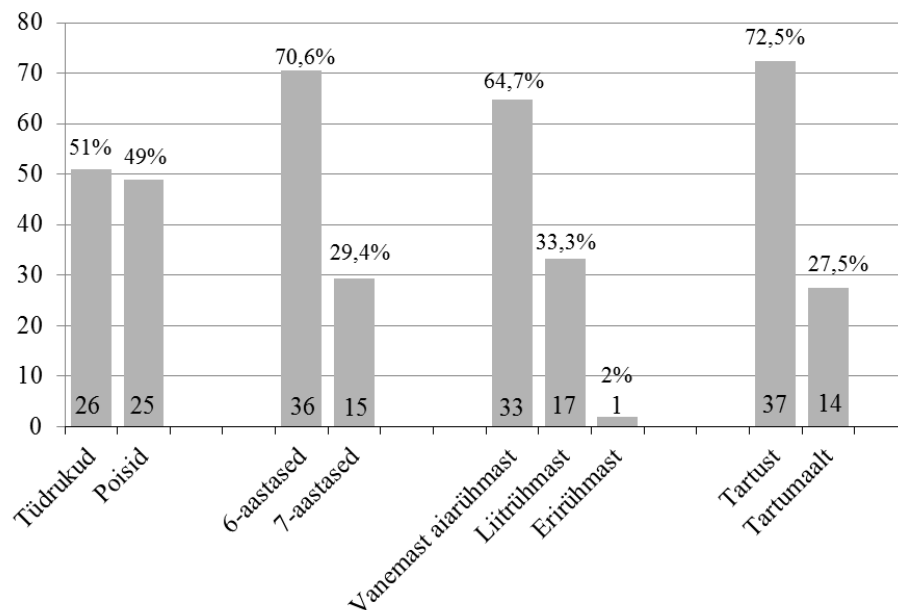
Valim

Uuriti kolme omavahel seotud kontingenti: 6 – 7-aastaseid lapsi, nende laste vanemaid ja õpetajaid, kes igapäevaselt lastega tegelevad. Valimi moodustamise aluseks oli mugavusvalim vastajate koostöövalmiduse alusel. Uurimuses olid nõus osalema pered ja õpetajad 13 lasteaiast Tartust ja Tartumaalt. Valim koostati lähtuvalt magistritöö teoreetilisest taustast, mistõttu otsustas töö autor uurida konkreetse lapse vanemaid ja õpetajaid, lähtudes loovuse ja koostöö mudelist (joonis 2).

Uurimuses osalesid 51 lasteaiaõpetajat ja 51 perekonda (51 last, 51 ema-isa) Tartust (37 last, 72,5% valimist) ja Tartumaalt (14 last, 27,5% valimist). Vastanud õpetajate vanus varieerus 24 eluaastast kuni 69 eluaastani ($M=39,6$ aastat, $SD=12,1$). Õpetajate tööstaaž jäi 0,5 aasta ja 38 aasta vahele ($M=11,9$ aastat, $SD=10,2$).

Lapsevanematest osales uurimuses kokku 48 ema (vanuses 24-48a, $M=35,2$ aastat, $SD=6,2$) ja 23 isa (vanuses 25 – 51a, $M=36,4$ aastat, $SD=7,1$). Kuna emadel-isadel oli võimalik valida, kas vastata küsitlusele koos või eraldi, siis 20 küsimustikule vastasid lapsevanemad koos, kolmele ankeedile vastas vaid isa, 28 ankeedile vaid ema.

Uurimuses osalenud laste kontingenti iseloomustab joonis 3.

Joonis 3. Uurimuses osalenud laste valimi kirjeldus.

Mõõtevahendid

Õpetajate ja lapsevanemate küsitlemiseks koostas töö autor ankeedi (lisa 2), toetudes eelnevatele uurimustele (Harris ja Goodall, 2008; Heinla, 2002; Lukk, 2008; Terasmees, 2007). Ankeedi abil saab välja selgitada, milliseid hinnanguid annavad nii lapsevanemad kui õpetajad lapse loova mõtlemise ja koostöö kohta ning millised on täiskasvanute arusaamad loovusest. Hinnangute andmiseks kasutatakse igas plokis 5-pallist Likerti-skaalat. Tegurid – arvamused laste loova mõtlemise ja koostöö kohta – on esitatud mitme väite kaudu, kus mitu üksikasjalikumalt väidet mõõdavad ühte ja sama üldisemat nähtust (nt loovuse arendamist toetav õpetaja/lapsevanem). Ankeet koosnes kolmest plokist: küsimused loova mõtlemise kohta (küsimuste plokid 1-5; vanemate ankeedis Cronbachi $\alpha=0,62$; õpetajate ankeedis Cronbachi $\alpha=0,61$), küsimused koostöö kohta (küsimuste plokid 6-11; vanemate ankeedis Cronbachi $\alpha=0,89$; õpetajate ankeedis Cronbachi $\alpha=0,9$) ja vanemate ja õpetajate taustaandmed (õpetajate ankeedis küsimused 12-19; lapsevanemate ankeedis küsimused 12-17). Sisulised küsimused on mõlemas ankeedis samad, erinevus on taustaandmete plokis. Vanemate ankeedist puudub küsimus tööstaaži kohta ning lisatud on küsimused nii ema kui isa vanuse ja haridustaseme kohta.

Laste loova mõtlemise mõõtmiseks kasutati Torrance kujundilise loova mõtlemise testi, lühendatult TTCT (*Torrance Test of Creativity Thinking*, Torrance 1974; viidatud Heinla 1995 j), mis on kohandatud Eesti laste oludele (Heinla, 1995). Kuna töö autor kasutas kohandatud testi, siis ettevalmistuse testimiseks ja skoorimiseks saadi Eda Heinlalt. Kõrgemaite originaalsuse ja ideede voolavuse punktide test on näha lisas 3.

E. Paul Torrance (1974, viidatud Heinla 2002 j) defineerib loovust protsessi kaudu, mille käigus teadvustatakse probleeme, lünkasid teadmistes ja informatsioonis, loogiliselt sobimatuid seoseid jne. Torrance TTCT mõõdavad nimetatud protsessis käivituvat nelja loova mõtlemise komponenti:

- Ideede voolavus – võime kiiresti koondada informatsiooni, meelde tuletada omandatud teadmisi, informatsiooni ja välja tuua assotsiatsioone;
- Mõtete originaalsus – uudsete seoste leidmine, ideede ja lahenduste produtseerimine, tuntud ideede esitamine uuel viisil;
- Mõtlemise paindlikkus – erinevast aine- ja tegevusvaldkonnast pärinevate ideede produtseerimine, võime lülitada kiiresti ümber ühelt objektide klassilt teisele;
- Mõtlemise üksikasjalikkus – ideede ja lahenduste täiendamine, mille tulemusena need muutuvad keerulisemateks ja täiuslikemateks (Torrance, 1974, viidatud Heinla 2002 j).

Torrance kujundilise loova mõtlemise test koosneb kolmest alatestist, kus igas alatestis tuleb täiendada ette antud kujundit. Iga alatesti jaoks on aega 10 minutit. I alatestis tuleb konstrueerida pilt, kasutades ära stiimulina esitatud „oa-kujundit“. Kujund peab olema pildi oluliseks osaks. II alatestis tuleb täiendada 10 poolikut joonist, tehes neist objekte või pilte. Viimane osa koosneb kolmest leheküljest paralleelsetest joontest, milledest tuleb joonistada loovaid pilte. Igas alatestis tuleb lastel anda oma joonistustele ka pealkirjad, mida arvestatakse skoorimisel.

Antud testi neljast loovuse komponendist diagnoosib mõtlemise originaalsus kõige enam loovat mõtlemist (Runco, 1986; 1990; Heinla 2002 j). Torrance'i loova mõtlemise testidele on teostatud põhjalikud valiidsuse ja reliaabluse kontrollimised alates 1963. aastast (Torrance, 1972; 1974, viidatud Heinla, 2002 j).

Protseduur

Uurimistöö viidi läbi 2012. aasta jaanuarist maini. Kokku testiti 67 last, kuid uurimuses osaleva täisandmestiku komplekte (koosnes lapse loova mõtlemise testist, vanemate ja õpetaja küsimustikust) saadi lõpuks kokku 51 (tagastati 76,1% ankeetidest). Uurimuse läbiviimiseks küsiti eelnevalt luba kõigilt Tartu (33 lasteaeda) ja Tartumaa (28 lasteaeda) lasteaedade direktoritelt ja õppealajuhatajatelt. Uurimuses olid nõus osalema 13 lasteaeda. Üheksast lasteaiast osales mitu (2 – 6) rühma. Mitte osalemiseks toodi välja erinevaid põhjuseid: lapsevanemad ei olnud nõus (4 lasteaeda); õpetajad ei olnud nõus (4 lasteaeda); direktorid ei olnud nõus (37 lasteaeda); ei olnud vastavas vanuses (6-7a) lapsi (3 lasteaeda).

Lugedes Eesti teadlaste eetikakoodeksi kaaskirja (2002), on oluline informeerida uuringu subjekti ja saada temalt vabatahtlik nõusolek. Kuna lasteaialapsed on alaealised ja perekonnaseaduse (2009) § 120 kohaselt on lapsevanem lapse seaduslik esindaja, siis küsiti nõusolek laste testimiseks lapsevanematelt. Lapsevanematele esitatud nõusolekukirjas (lisa 1) oli selgitatud, mis on selle uurimuse eesmärk ning kinnitatud, et lapse andmeid töödeldakse konfidentsiaalselt. Lapsevanem kinnitas allkirjaga oma nõusoleku uurimuses osalemiseks. Testis osalenud lapsed valisid välja rühmaõpetajad nende seast, kes olid nõus uurimuses osalema.

Töö autor testis lapsi individuaalselt või väikestes gruppides (kuni 8 last grupis). Lapsed paigutati ruumis nii, et nad kaaslase testi ei näinud. Testimisel lähtuti täpselt etteantud testimisjuhendist. Kuna 6-7-aastaste lugemisoskus ei ole veel nii heal tasemel, siis loeti testijuhis selge ja arusaadava diktsiooniga lastele piisava kiirusega ette. Enne testi selgitati lastele, et kõik vastused, joonistused ja mõtted on õiged ning valesid vastuseid ei ole. Pealkirjade kirjutamisel lähtus töö autor tõigast, et 6- ja 7-aastaste laste kirjutamisoskus on alles arenemisjärgus. Johtuvalt sellest kirjutati pealkirjad joonistustele vajadusel ka töö autori abiga. Pealkirjad võisid lapsed kirjutada ka pärast 10 minuti möödumist testist.

Testi läbiviimiseks leiti lasteaias vaikne ruum (raamatukogu, rühmaruum, loovustuba, õpetajate tuba, logopeedi kabinet), kus oli võimalik lastel segamatult joonistada. Lapsed võisid kogu testi vältel kasutada pliiatseid. Piiranguteks oli kustutuskummi kasutamise keeld ja ajapiirang (10 minutit iga alatesti kohta, kokku 30 minutit). Testi skoorimine toimus Torrance TTCT välja toodud kriteeriumite alusel.

Ankeedid jagati õpetajatele. Nende kaudu said ankeedid ka lapsevanemad, kelle laps osales Torrance kujundilise loova mõtlemise testis. Kõikidele ankeetidele kirjutasiid

lapsevanemad ja õpetaja näidise järgi koodi, et neid oleks võimalik seostada lapse poolt täidetud testiga. Kõik ankeedid olid anonüümsed ja nende täitmine vabatahtlik. Lubati, et andmeid ei seostata konkreetse isikuga, vaid kasutatakse ainult üldistatud kujul. Iga õpetaja vastas minimaalselt ühele küsimustikule konkreetse lapse kohta. Leidus ka õpetajaid, kes olid nõus vastama ka mitmele küsimustikule, lähtudes konkreetsetest lapsest, kes osalesid Torrance' kujundilise loova mõtlemise testis (TTCT). Lapsevanematel oli võimalus vastata ankeedile oma lapse kohta ka koos.

Andmeanalüüs viidi läbi kasutades statistikapaketti IBM SPSS Statistics 20.0 ja diagrammide tegemisel on kasutatud tabelarvutusprogrammi MS Excel 2010. Andmete illustreerimiseks ja paremaks tõlgendamiseks kasutati kirjeldavat statistikat (aritmeetiline keskmine, protsendid, standardhälve). Laste loova mõtlemise komponentide (originaalsuse, mõtlemise paindlikkuse, ideede voolavuse, mõtlemise üksikasjalikkuse) ja õpetajate ja lastevanemate ankeedi vastuste hindamiseks kasutati sagedusarvutusi.

Ankeedi küsimuste sisemist reliaablust hinnati Cronbach'i α abil, mis on kõige enam levinud test sotsiaalteadustes järjestikuste tunnuste sisemise seose mõõtmiseks (Santos, 1999).

Nii esimese kui teise hüpoteesi kontrollimiseks teostati Mann-Whitney U-test, sest tegu oli võrdlushüpoteesidega järjestiksskaalal ning võrreldavaid rühmi oli kaks.

Järgnevate hüpoteeside kontrollimiseks kasutati faktoranalüüsi ja korrelatsioone.

Loova keskkonna (ankeedis küsimuste plokk nr 4, lisa 4) hindamiseks ja vestlusteemade (ankeedi küsimuste plokk nr 9, lisa 4) kategoriseerimiseks nii vanemate kui õpetajate ankeedis kasutati faktoranalüüsi. Soovituslikud valimi suurused faktoranalüüsi tegemiseks erinevate allikate põhjal varieeruvad palju. Kui kommunaliteedid on kõrged (≥ 0.6) ja iga faktor on defineeritud mitmete tunnuste poolt, võib ka valim olla suhteliselt väike (väiksem kui soovituslik 1/10 küsimuste tunnuste suhe) (Williams, Brown, Onsman, 2010). Vajalik valimi suurus sõltub iga uurimuse juures erinevatest aspektidest, sh kommunaliteedi tasemetest ja ühe faktori mitmete tunnuste poolt defineeritusest (MacCallum, Widaman, Zhang, Hong, 1999). Faktoranalüüsi tegemiseks annab aluse Kaiser-Meyer-Olkin'i mõõdik ($KMO > 0.6$) ja Bartlett'i Test ($p < 0.01$).

Vanemate-, õpetajate hinnangute ja laste kujundilise loova mõtlemise testi tulemuste seoste leidmiseks kasutati Spearmani astakkorrelatsioone, sest hinnangud on järjestiksskaalal olevad tunnused (Spearman's rank order..., 2013).

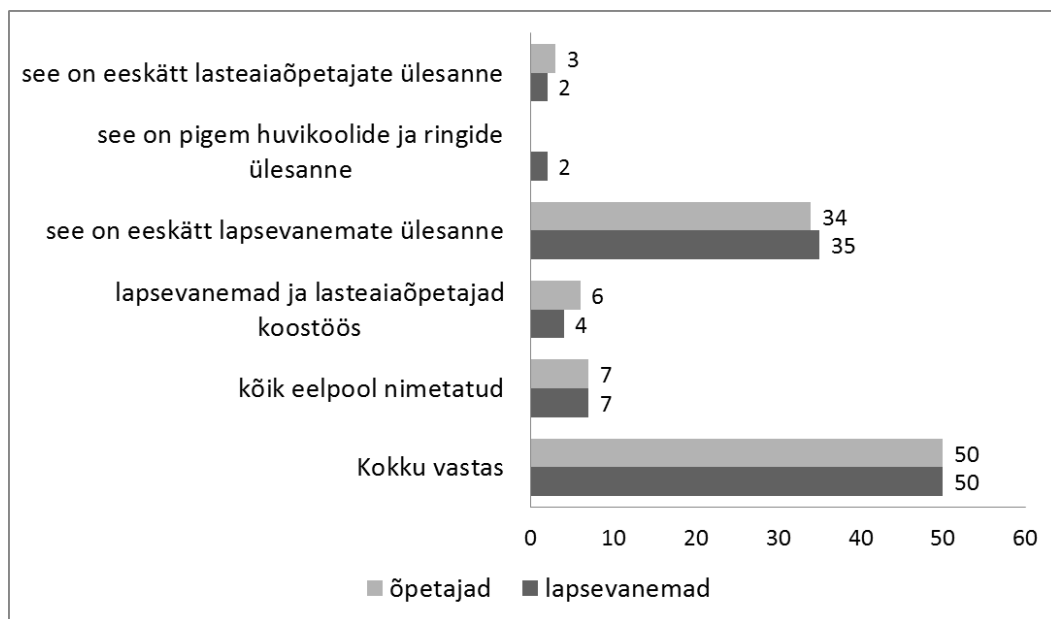
Tulemused

Lapsevanemate ja lasteaiaõpetajate arvamused loovusest ja selle arendamisest

Esimene hüpotees: Lapsevanemate ja lasteaiaõpetajate arvamused loovusest ja selle arendamisest on erinevad.

Esimene küsimuste plokk nii õpetajate kui lapsevanemate ankeedis koosnes 13 väitest loovuse kohta (Cronbach'i $\alpha=0,65$). Sagedustabelist on näha vastuste jaotus (lisa 5). Mann-Whitney U-testiga selgus, et enamasti õpetajate ja lapsevanemate hinnangute vahel statistiliselt olulisi erinevusi ei leitud. Erinevus leidis vaid väite nr 12 „Loovaid inimesi ajendab miski loov olema“ juures, kus õpetajad hindasid loovuse ajendatust kõrgemalt ($U=976$; $p=0,015$).

Nii lapsevanemad kui õpetajad arvasid, et laste loovusega peaks eelkõige tegelema lapsevanemad. Vastanud õpetajate ja lapsevanemate hinnangute vahel statistiliselt olulist erinevust ei leidunud ($U=1219,5$; $p>0,05$) Tulemuste jagunemine on toodud joonisel 4.

Joonis 4. Kes peaks laste loovuse arendamisega eeskätt tegelema (vastanud vanemate ja õpetajate hinnangul; sagedus).

Ankeedi küsimuste plokk nr 5 koosnes 15 väitest laste loovuse arendamise kohta. Kooskõla leidmiseks loovust toetava õpetaja ja lapsevanema väidetele küsimuste plokis nr. 5 kasutati Cronbach'i α (õpetajate ankeedis Cronbach'i $\alpha=0,73$; lapsevanemate ankeedis Cronbach'i $\alpha=0,66$). Mann-Whitney U-testiga võrreldi vanemate ja õpetajate loovust toetavuse hinnanguid (tabel 1). Statistiliselt olulisi erinevusi ei leitud enamike väidete puhul

($p > 0,05$). Väidetele „Kiidab last“ ja „Tunnustab ja väärtustab lapse töid ja tegemisi“ leidis erinevus õpetajate ja vanemate hinnangutes. Selgus, et vanemate hinnangul, eesmärgiga arendada laste loovust, kiidavad nemad lapsi rohkem ($U = 1019,5$; $p < 0,05$) ja väärtustavad ka laste töid ja tegemisi kõrgemalt ($U = 1094,5$; $p < 0,05$).

Tabel 1. *Õpetajate ja lastevanemate hinnangud loova mõtlemise arendamisele ja võrdlus Mann-Whitney U-testiga.*

<u>Loova mõtlemise toetaja</u> <u>väited</u>	<u>ankeedile</u> <u>vastaja</u>	<u>M*</u>	<u>SD*</u>	<u>U*</u>	<u>p*</u>
1. Kiidab last	vanem	4,78	0,461	1019,5	0,044
	õpetaja	4,61	0,492		
2. Julgustab last olema erinev	vanem	4,51	0,612	1094,5	>0,05
	õpetaja	4,67	0,474		
3. Tahab, et laps kuuletuks reeglitele ja ootustele	vanem	3,53	0,915	1071	>0,05
	õpetaja	3,33	0,944		
4. Suunab last mõtlema divergentselt ehk mitmekesiselt	vanem	4,63	0,528	1161	>0,05
	õpetaja	4,61	0,492		
5. Suunab last mõtlema konvergenselt ehk ühes suunas	vanem	1,9	0,878	1025	>0,05
	õpetaja	2,2	0,957		
6. Aitab lapsel eesmärke püstitada	vanem	4,27	0,666	1051	>0,05
	õpetaja	4,46	0,582		
7. On enesekindel ja ootab seda ka lapselt	vanem	3,9	0,944	1113	>0,05
	õpetaja	4,06	0,81		
8. Julgustab last esinema	vanem	4,45	0,702	1118,5	>0,05
	õpetaja	4,6	0,494		
9. On paljude huvidega ja ootab seda ka lapselt	vanem	3,25	1,146	999,5	>0,05
	õpetaja	3,65	0,925		
10. Suunab last kriitiliselt mõtlema	vanem	3,53	1,102	1013,5	>0,05
	õpetaja	3,94	0,719		
11. Aitab lapsel näha põhjustagajärg seoseid	vanem	4,47	0,644	1202	>0,05
	õpetaja	4,47	0,504		
12. Suunab last olema järjekindel	vanem	4,2	0,825	1054	>0,05
	õpetaja	4,47	0,544		
13. Loob õhkkonna, kus laps saaks tunda ennast vabalt	vanem	4,67	0,476	1215	>0,05
	õpetaja	4,69	0,466		
14. Annab lapsele piisavalt aega	vanem	4,47	0,644	1202	>0,05
	õpetaja	4,47	0,504		
15. Tunnustab ja väärtustab lapse töid ja tegemisi	vanem	4,96	0,196	1094,5	0,04
	õpetaja	4,84	0,373		

* M – keskmine; SD – standardhälve; U – test-statistik; p – statistiline olulisus

Lapsevanemate ja õpetajate hinnangud omavahelisele koostööle

Teine hüpotees: õpetajate ja lapsevanemate hinnangul on nende ootused omavahelise koostöövormidele erinevad.

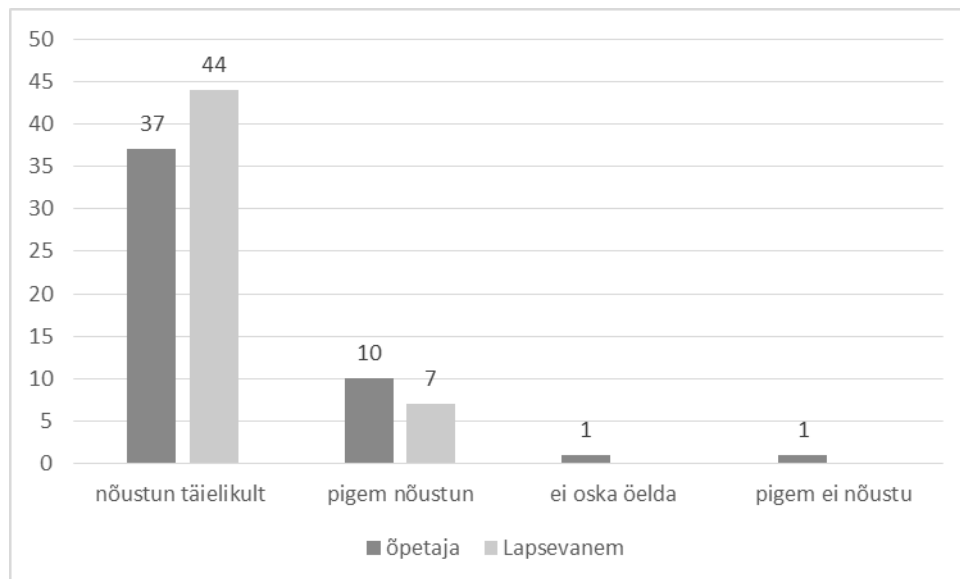
Õpetajate hinnangud koostöövormidele (ankeedi küsimus nr 8: milliseid koostöövorme ja kui sageli kasutate selle lapse vanemate kaasamiseks?) erinevad mõneti lapsevanemate poolt antud hinnangutest. Tabelist 2 on näha Mann-Whitney U-testiga saadud tulemused. Õpetajad hindavad kõrgemalt nii ühisüritustest osavõttu kui suhtlemist e-maili ja kirja teel. Õpetajad hindavad kõrgemalt ka stendilt kättesaadavate teadete efektiivsust. Samuti hindavad õpetajad kõrgemalt vestlusi lapse tuues ja viies ning konsulteerimise vajalikkust. Teiste koostöövormide osas statistiliselt olulisi erinevusi ei leidunud. Koostöövormidesse oli lisatud ka kodukülastus, kuid koostöövormina ei hinnanud seda ükski lapsevanem, õpetajatest valis kaks hinnangu „kord-paar aastas“.

Tabel 2. Hinnangud koostöövormidele Mann-Whitney U-testiga

Koostöövormid	ankeedile vastaja	N	M*	SD*	U*	p*
Koosolekud	vanem	49	2,16	0,472	1142,5	0,522
	õpetaja	49	2,31	0,822		
Ühised üritused	vanem	48	2,33	0,663	678,5	<0,01
	õpetaja	48	2,9	0,831		
Arenguvestlused	vanem	49	2,06	0,429	1127,5	0,174
	õpetaja	49	2,22	0,771		
Infopäevad	vanem	48	1,75	1	989,5	0,265
	õpetaja	47	2,04	1,233		
Telefonivestlused	vanem	49	2,27	1,255	967,5	0,088
	õpetaja	49	2,69	1,262		
E-maili teel suhtlemine	vanem	48	2,46	1,184	859	0,018
	õpetaja	49	3,08	1,367		
Kirja teel suhtlemine	vanem	48	1,15	0,461	857	0,002
	õpetaja	49	1,65	1,011		
Teated stendil	vanem	49	3,92	1,187	870	0,01
	õpetaja	49	4,55	0,58		
Kodukülastus	vanem	49	1	0	1127	0,151
	õpetaja	48	1,04	0,202		
Konsulteerimine, lapsevanemate harimine	vanem	48	2,19	1,065	827,5	0,006
	õpetaja	49	2,73	1,076		
Küsimustikud, ankeedid	vanem	49	1,78	0,511	1078,5	0,293
	õpetaja	49	2	0,866		
Vestlemine lapse tuues hommikul ja viies õhtul	vanem	49	4,51	0,681	957,5	0,017
	õpetaja	50	4,8	0,452		

*M-keskmine; SD-standard hälve; U-test statistik; p-statistiline olulisus

Nii lapsevanemad kui õpetajad hindasid koostöö tegemise vajadust kõrgelt (joonis 5).

Joonis 5. Väitele „koostöö lapsevanematega on tähtsal kohal“ antud hinnangud õpetajate ja lapsevanemate poolt.

Mann-Whitney U-testiga selgus, et statistiliselt olulist erinevust väitele „koostöö lapsevanematega on tähtsal kohal“ ei olnud ($U=1108$; $p>0,05$).

Küsimusele, miks lapsevanemad või õpetajad ei ole koostöö-aldid, leidis vanemate ankeedis 2 (ühe küsimuse puhul 3) vanemat, kes sellele vastasid. Õpetajate ankeedis oli vastajaid 36 (ühe küsimuse puhul 35). Antud vastuste vähesuse tingis asjaolu, et sellele küsimusele oli võimalik jätta vastamata, kui vastaja tundis, et teine osapool on koostöö-aldis, tehes linnukese selleks ettenähtud kastikesse. Lisas 6 toodud sagedustabelis on näha antud vastused sellele küsimusele.

Õpetajate hinnangul ei ole lapsevanem koostöö-aldis ajanappuse ja väheste koostöö-alaste teadmiste tõttu (lisa 6). Vastanud kahe lapsevanema hinnangul puuduvad neile sobivad koostöövormid ja samuti on puudu ajast. Koostöö kitsaskoha tõi välja üks õpetaja:

„Põhiline koht, kus anname lapsevanemale tagasisidet ja soovitusi lapse arendamiseks, on arenguveestlus. Igapäevaselt jääb aega lapsevanemaga suhtlemiseks väga vähe. Hommikul on vanemal kiire, õhtul jääb puudu privaatsusest. Olukorra parandamiseks tuleks laste arvu rühmas vähendada. Maksimaalselt võiks rühmas olla 15 last. Sel juhul saaks õpetaja lapsevanemaga aasta jooksul läbi viia 3 arenguveestlust praeguse 1 asemel. Õpetaja saaks vähema arvu laste korral põhjalikumalt last tundma õppida ning see tagab kindlustunde õpetajale arenguveestluse läbiviimisel.“

Aja kokkuhoidmiseks pakkus üks vanem välja järgneva võimaluse. Tsiteerides lapsevanemat: „Rohkem tuleks kasutada e-kirja/foorumit, listis suhtlemist. Lasteaia kodulehel võiks olla foorum erinevate teemadega.“

Laste loova mõtlemise ja vanemate ning õpetajate vahelise koostöö seosed

Uurimuses osalenud laste kujundilise loova mõtlemise komponendid ja skoorid.

Torrance'i kujundilise loova mõtlemise testis saadud punktid erinevatele mõtlemise komponentidele on toodud tabelis 3. Välja on toodud nii miinimum- kui maksimumväärtused, keskmised ja standardhälbed. Mõtlemise originaalsuse ja -üksikasjalikkuse punktid olid võrreldes teiste mõtlemise komponentidega hajusamad. Kõrgeimate punktidega test on toodud lisas 3.

Tabel 3. *Laste kujundilises loova mõtlemise testis saadud punktid.*

Loova mõtlemise komponent	N	Min	Max	M	SD
Mõtlemise originaalsus	51	13	79	35,06	15,247
Ideede voolavus	51	9	37	22,06	6,345
Mõtete paindlikkus	51	8	27	15,71	4,553
Mõtlemise üksikasjalikkus	51	1	66	26,65	13,06

Kolmas hüpotees: Lapse loov mõtlemine on positiivselt seotud tema vanemate ja õpetajate omavahelise koostööle antud hinnangutega.

Lapsevanemad, kes hindasid enda koostöö tegemist õpetajatega kõrgelt ja keskmiselt (summeerides vastusevariandid, kes olid nõus tegema koostööd hea meelega ja teatud määral) ja laste ideede voolavus olid omavahelises statistiliselt olulises korrelatsioonis ($p=0,348$; $p=0,014$). Teiste loova mõtlemise komponentidega (mõtlemise originaalsus, - paindlikkus, - üksikasjalikkus) statistiliselt olulist seost ei leitud (tabel 4). Lapsevanema arvamus:

„Koostöö pere ja õpetaja vahel on väga oluline, kuna laps veedab suure osa ajast lasteaias. Lasteaiapoolne on tagasiside minu kui lapsevanema jaoks suure väärtusega. Leian, et loova mõtlemise arendamine peab olema nii kodu- kui lasteaiapoolne. Kodu kinnistab ja toetab ja vastupidi. Ilma koostööta poleks see võimalik.“

Kuigi õpetajad hindasid koostöö tegemist kõrgelt, siis korrelatsioonanalüüs ei näidanud vastupidiselt vanematele seost lapse loova mõtlemise komponentidega ($p>0,05$).

Korrelatsioonanalüüsi tulemused on näha tabelis 4.

Tabel 4. Korrelatsioonanalüüs lapse loova mõtlemise komponentide ja koostööd kõrgelt hinnanud õpetajate ja lapsevanemate vahel

	Laste loova mõtlemise komponendid			
	Originaalsus	Ideede voolavus	Mõtete paindlikkus	Üksikasjalikkus
Koostööd kõrgelt hinnanud vanemad	$\rho=0,144$; $p>0,05$	$\rho=0,348$; $p=0,014$	$\rho=0,192$; $p>0,05$	$\rho=0,118$; $p>0,05$
Koostööd kõrgelt hinnanud õpetajad	$\rho=0,249$; $p>0,05$	$\rho=0,166$; $p>0,05$	$\rho=0,049$; $p>0,05$	$\rho=0,017$; $p>0,05$

Küsimuste plokk number 9 „Kui sageli te räägite järgnevatel teemadel?“ koosnes 21 väitest, millest rääkimise sagedusele andsid hinnangu nii lapsevanemad kui õpetajad. Reliaablus vestlusteemade alaskaalal oli lapsevanematel Cronbach'i $\alpha=0,93$ ning õpetajatel Cronbach'i $\alpha=0,91$. Faktorite nimetused anti kasutatud küsimustiku väidete sisu järgi.

Lapsevanemate hinnangute põhjal tekkis 3 teemadeplokki (Faktoranalüüs: peakomponentide meetod, Oblimin-pööre; lisa 4), mille kirjeldusvõime on 61%.

Esimene faktor nimetati „Lapse areng ja tulevik“. Faktorisse kuulub kümme väidet (tabel 5). Faktori reliaablus (Cronbachi α) on 0,9 ning kirjeldusvõime on 45,7% kogu variatsioonist.

Tabel 5. Lapse areng ja tulevik

Väite nr	Väite sisu	Faktorkaalu väärtus
9.18	Lapse füüsiline areng	0,886
9.15	Lapse koolivalmidus	0,863
9.12	Lapse tulevik	0,812
9.19	Lapse sotsiaalne areng	0,801
9.17	Lapse vaimne areng	0,784
9.11	Transport	0,65
9.13	Loovuse avaldumine loovtöodes	0,629
9.16	Lapse õpioskused	0,627
9.21	Lapse mängud	0,502
9.14	Lapse ebatavalised vastused küsimustele ja ülesannetele	0,466

Teine faktor nimetati „Lapse käitumine ja tervis“ ning see koosneb 7 väitest (tabel 6). Faktori reliaablus (Cronbachi α) on 0,88 ning kirjeldusvõime 9,2% kogu variatsioonist (lisa 4).

Tabel 6. *Lapse käitumine ja tervis*

Väite nr	Väite sisu	Faktorkaalu väärtus
9.3	Lastevaheline kiusamine	0,905
9.8	Konkreetsed pahandused	0,839
9.5	Lapse turvalisus	0,686
9.4	Lapse tervis ja toit	0,58
9.2	Lastevaheline sõprus/üksteisele abi osutamine	0,548
9.7	Uued suunad pedagoogikas	0,435
9.6	Lapse käitumine ja moraal	0,414

Kolmas faktor nimetati „Õppimine“, siia kuulub kolm väidet (tabel 7). Faktori reliaablus (Cronbachi α) on 0,64 ning kirjeldusvõime kogu variatsioonist on 6,1 % (lisa 4).

Tabel 7. *Õppimine*

Väite nr	Väite sisu	Faktorkaalu väärtus
9.1	Lasteaia õppe-/arengukava	0,732
9.9	Õppevahendid	0,718
9.20	Lapse päevased tegemised	0,354

Korrelatsioonanalüüsi tulemused on näha tabelist 8. Statistiliselt oluline seos leiti faktori „Õppimine“ ja laste loova mõtlemise komponendi originaalsus vahel.

Tabel 8. *Korrelatsioonanalüüs loova mõtlemise komponentide ja vanemate hinnatud teemade vahel*

		Loova mõtlemise komponendid			
		Originaalsus	Ideede voolavus	Mõtete paindlikkus	Üksikasjalikkus
Vanemate hinnatud teemade faktorid	Lapse areng ja tulevik	$\rho=-0,093$; $p>0,05$	$\rho=-0,089$; $p>0,05$	$\rho=-0,184$; $p>0,05$	$\rho=-0,179$; $p>0,05$
	Lapse käitumine ja tervis	$\rho=0,056$; $p>0,05$	$\rho=0,079$; $p>0,05$	$\rho=0,148$; $p>0,05$	$\rho=0,044$; $p>0,05$
	Õppimine	$\rho=0,300$; $p=0,045$	$\rho=0,213$; $p>0,05$	$\rho=0,224$; $p>0,05$	$\rho=0,079$; $p>0,05$

Järgmisena teostati faktoranalüüs (peakomponentide meetod, Oblimin-pööre; lisa 4) õpetajate poolt hinnatud teemadele. Õpetajate hinnangul tekkis neli teemadeplokki (selgitab 70,4% kogu plokist).

Esimene faktor nimetati „Lasteaia keskkond“ ning see koosneb kolmest väitest (tabel 9). Faktori reliaablus (Cronbachi α) on 0,81 ja kirjeldusvõime 39% kogu variatsioonist (lisa 4).

Tabel 9. *Lasteaia keskkond*

Väite nr	Väite sisu	Faktorkaalu väärtus
9.10	Lasteaia, rühma remont	0,847
9.1	Lasteaia õppe- /arengukava	0,832
9.11	Transport	0,826

Teine faktor nimetati „Lapse areng“, mis koosneb neljast väitest (tabel 10). faktori kirjeldusvõime on 14% kogu variatiivsusest ja Cronbachi $\alpha=0,8$.

Tabel 10. *Lapse areng*

Väite nr	Väite sisu	Faktorkaalu väärtus
9.9	Õppevahendid	0,928
9.18	Lapse füüsiline areng	0,894
9.19	Lapse sotsiaalne areng	0,730
9.16	Lapse õpioskused	0,405

Kolmandale faktorile anti nimeks „Lapse käitumine“, kirjeldusvõimega 11,2% kogu variatiivsusest (tabel 11). Faktorisse kuulub viis väidet ning reliaablus (Cronbachi α) on 0,8.

Tabel 11. *Lapse käitumine*

Väite nr	Väite sisu	Faktorkaalu väärtus
9.2	Lastevaheline sõprus/üksteisele abi osutamine	0,458
9.3	Lastevaheline kiusamine	0,869
9.6	Lapse käitumine ja moraal	0,85
9.4	Lapse tervis ja toit	0,518
9.14	Lapse ebataavalised vastused küsimustele ja ülesannetele	0,509

Neljas faktor nimetati „Lapse päev“ (tabel 12). Faktorisse kuulub kolm väidet ning see seletab 6,2% kogu variatiivsusest (lisa 4). Faktori reliaablus (Cronbachi α) on 0,73.

Tabel 12. *Lapse päev*

Väite nr	Väite sisu	Faktorkaalu väärtus
9.21	Lapse mängud	0,819
9.20	Lapse päevased tegemised	0,773
9.13	Loovuse avaldumine loovtöodes	0,393

Laste loova mõtlemise komponentide ja õpetajate poolt hinnatud teemadel rääkimise sageduse vahel statistiliselt olulisi seoseid ei leitud. Kõigi faktorite ja loova mõtlemise komponentide vahel sooritatud korrelatsioonanalüüs andis $p > 0,05$ (tabel 13).

Tabel 13. *Korrelatsioonanalüüs lapse loova mõtlemise komponentide ja õpetajate poolt hinnatud teemadele*

		Loova mõtlemise komponendid			
		Originaalsus	Ideede voolavus	Mõtete paindlikkus	Üksikasjalikkus
Õpetajate hinnatud teemade faktorid	Lasteaia keskkond	$\rho = 0,177$; $p > 0,05$	$\rho = 0,23$; $p > 0,05$	$\rho = 0,021$; $p > 0,05$	$\rho = -0,073$; $p > 0,05$
	Lapse areng	$\rho = 0,246$; $p > 0,05$	$\rho = 0,11$; $p > 0,05$	$\rho = -0,137$; $p > 0,05$	$\rho = -0,267$; $p > 0,05$
	Lapse käitumine	$\rho = -0,007$; $p > 0,05$	$\rho = 0,027$; $p > 0,05$	$\rho = -0,12$; $p > 0,05$	$\rho = -0,124$; $p > 0,05$
	Lapse päev	$\rho = 0,144$; $p > 0,05$	$\rho = 0,03$; $p > 0,05$	$\rho = -0,019$; $p > 0,05$	$\rho = 0,083$; $p > 0,05$

Neljas hüpotees: Torrance' kujundilise loova mõtlemise testis saavad kõrgemaid punkte lapsed, kelle vanemad ja õpetajad hindasid lapse kasvukeskkonda loova mõtlemise suhtes innustavamaks.

Faktoranalüüs (peakomponentide meetod; Oblimin-pööre) teostati nii õpetajate kui lapsevanemate ankeetides kasvukeskkonda iseloomustava alaskaala (ankeedis küsimuste plokk nr 4) kohta. Väited olid esitatud kahe vastandliku poolena. Lapsevanemate antud hinnangute alusel lapse loovat mõtlemist innustavast keskkonnast saadi järgmised faktorid (faktormudeli kirjeldusvõime on 63,9%; lisa 4):

Esimene faktor nimetati „Lapse arvamusega arvestamine“, mis kirjeldab 30,7% kogu variatiivsusest. Faktorisse kuulub neli väidete paari (tabel 14), Cronbachi $\alpha = 0,62$.

Tabel 14. *Lapse arvamusega arvestamine*

Väite nr	Väite sisu	Faktorkaalu väärtus
4.6	Laps võiks jätta ülesanded rahulikult pooleli kui need teda enam ei huvita VS laps peaks harjuma oma ülesandeid lõpetama, isegi siis, kui need teda ei huvita	0,8
4.5	Laps peaks oskama loobuda oma seisukohtadest kui kaaslased arvavad teisiti VS laps peaks jääma oma arvamus juurde, ka siis kui see ei meeldi kaaslastele	0,795
4.9	Laps võiks vältida tundmatuid olukordi ja tegevusi VS laps peaks tundma ennast hästi ja tegutsema aktiivselt uutes olukordades	0,4
4.3	Laps peaks olema tagasihoidlik endast rääkides VS laps peaks oskama rääkida endast, esineda enda nimel	0,542

Teine faktor nimetati „Lapse spontaansuse soosimine“. Faktorisse kuulub kaks väidete paari, reliaablus (Cronbachi α) on 0,51 (tabel 15). Teine faktor lapsevanemate poolt hinnatud keskkonna alaskaalal kirjeldab 17,1% kogu variatiivsusest.

Tabel 15. *Lapse spontaansuse soosimine*

Väite nr	Väite sisu	Faktorkaalu väärtus
4.8	Laps peaks oskama vältida olukordi, kus teised saavad tema üle naerda VS laps võiks osata teha vahel enda kulul nalja, et teised saaksid naerda	-0,819
4.2	Laps peaks mõtlema enne küsimist korralikult läbi, mida ta teada tahab VS lapsel peaks olema spontaansust esitada läbimõtlemata küsimusi	-0,915

Kolmas faktor nimetati „Lapsele mõtisklemiseks vajaliku aja andmine“, mis seletab 16,1% kogu variatiivsusest. Nagu ka eelnevasse, kuulub ka sellesse faktoris kaks väidetepaari (Cronbachi $\alpha = 0,6$; tabel 16).

Tabel 16. *Lapsele mõtisklemiseks vajaliku aja andmine*

Väite nr	Väite sisu	Faktorkaalu väärtus
4.7	Laps peaks sekeldustesse sattudes jääma võimalikult ausaks VS lapsel peaks olema võimalus kasutada kavalust ja väikest valet, et täbarast olukorrast "välja tulla"	0,84
4.4	Laps võiks olla kogu aeg tegevuses VS laps võiks lubada endale ka mitte midagi tegemist, mõtisklemist jmt.	0,549

Korrelatsioonanalüüsi tulemusena (tabel 17) leiti nõrk negatiivne seos lapse loova mõtlemise komponendi üksikasjalikkuse ja faktori „lapse spontaansuse soosimine“ vahel ($\rho = -0,281$; $p = 0,046$).

Tabel 17. Korrelatsioonanalüüs lapse loova mõtlemise komponentide ja vanemate hinnatud loovat mõtlemist innustava keskkonna vahel

		Loova mõtlemise komponendid			
		Originaalsus	Ideede voolavus	Mõtete paindlikkus	Üksikasjalikkus
Vanemate hinnatud innustava keskkonna faktorid	Lapse arvamusega arvestamine	$\rho = -0,082$; $p > 0,05$	$\rho = -0,02$; $p > 0,05$	$\rho = 0,052$; $p > 0,05$	$\rho = 0,036$; $p > 0,05$
	Lapse spontaansuse soosimine	$\rho = -0,015$; $p > 0,05$	$\rho = 0,02$; $p > 0,05$	$\rho = 0,052$; $p > 0,05$	$\rho = -0,281$; $p = 0,046$
	Lapsele mõtisklemiseks vajaliku aja andmine	$\rho = -0,232$; $p > 0,05$	$\rho = -0,086$; $p > 0,05$	$\rho = -0,124$; $p > 0,05$	$\rho = -0,207$; $p > 0,05$

Õpetajate antud hinnangute alusel lapse loovat mõtlemist innustavast keskkonnast saadi järgmised faktorid (lisa 4).

Esimene faktor nimetati „Lapse enesekindluse toetamine“ (tabel 18). See seletab 28,9% kogu variatiivsusest ja sellesse kuulub kolm väidete paari (Cronbachi $\alpha = 0,6$).

Tabel 18. Lapse enesekindluse toetamine

Väite nr	Väite sisu	Faktorkaalu väärtus
4.6	Laps võiks jätta ülesanded rahulikult pooleli kui need teda enam ei huvita VS laps peaks harjuma oma ülesandeid lõpetama, isegi siis kui need teda ei huvita	0,817
4.3	Laps peaks olema tagasihoidlik endast rääkides VS laps peaks oskama rääkida endast, esineda enda nimel	0,555
4.8	Laps peaks oskama vältida olukordi, kus teised saavad tema üle naerda VS laps võiks osata teha vahel enda kulul nalja, et teised saaksid naerda*	0,393

*Väide kuulub ka kolmandasse faktorisse „Lapse esinemisjulguse toetamine“.

Teine faktor nimetati „Lapse spontaansuse soosimine“ (tabel 19). Faktorisse kuulub kolm väidete paari, mille reliaablus (Cronbachi α) on 0,59 ja antud faktor seletab 18,2% kogu variatiivsusest.

Tabel 19. *Lapse spontaansuse soosimine*

Väite nr	Väite sisu	Faktorkaalu väärtus
4.4	Laps võiks olla kogu aeg tegevuses VS laps võiks lubada endale ka mitte midagi tegemist, mõtisklemist jmt.	-0,918
4.2	Laps peaks mõtlema enne küsimist korralikult läbi, mida ta teada tahab VS lapsel peaks olema spontaansust esitada läbimõtlemata küsimusi	-0,636
4.3	Laps peaks olema tagasihoidlik endast rääkides VS laps peaks oskama rääkida endast, esineda enda nimel	-0,622

Kolmas faktor nimetati „Lapse esinemisjulguse toetamine“ (tabel 20). Faktorisse kuulub kaks väidete paari (Cronbachi $\alpha=0,6$) ning see seletab 14,5% kogu variatiivsusest.

Tabel 20. *Lapse esinemisjulguse soosimine*

Väite nr	Väite sisu	Faktorkaalu väärtus
4.9	Laps võiks vältida tundmatuid olukordi ja tegevusi VS laps peaks tundma ennast hästi ja tegutsema aktiivselt uutes olukordades	0,876
4.8	Laps peaks oskama vältida olukordi, kus teised saavad tema üle naerda VS laps võiks osata teha vahel enda kulul nalja, et teised saaksid naerda*	0,697

*Väide kuulub ka esimesse faktoris „Lapse enesekindluse toetamine“.

Neljas faktor nimetati „Lapse arvamusega arvestamine“ (tabel 21). Faktorisse kuulub kaks väidet ja see seletab 12,2% kogu variatiivsusest. Viimase faktori reliaablus (Cronbachi α) on 0,6.

Tabel 21. *Lapse arvamusega arvestamine*

Väite nr	Väite sisu	Faktorkaalu väärtus
4.5	Laps peaks oskama loobuda oma seisukohtadest kui kaaslased arvavad teisiti VS laps peaks jääma oma arvamuse juurde, ka siis kui see ei meeldi kaaslastele	0,75
4.7	Laps peaks sekeldustesse sattudes jääma võimalikult ausaks VS lapsel peaks olema võimalus kasutada kavalust ja väikest valet, et täbarast olukorrast "välja tulla"	0,722

Omavahel olid positiivses korrelatsioonis õpetajate hinnatud „lapse arvamusega arvestamine“ laste loova mõtlemise komponendiga ideede voolavus ($p=0,299$; $p=0,049$). Korrelatsioonanalüüsi tulemused on näha tabelis 22.

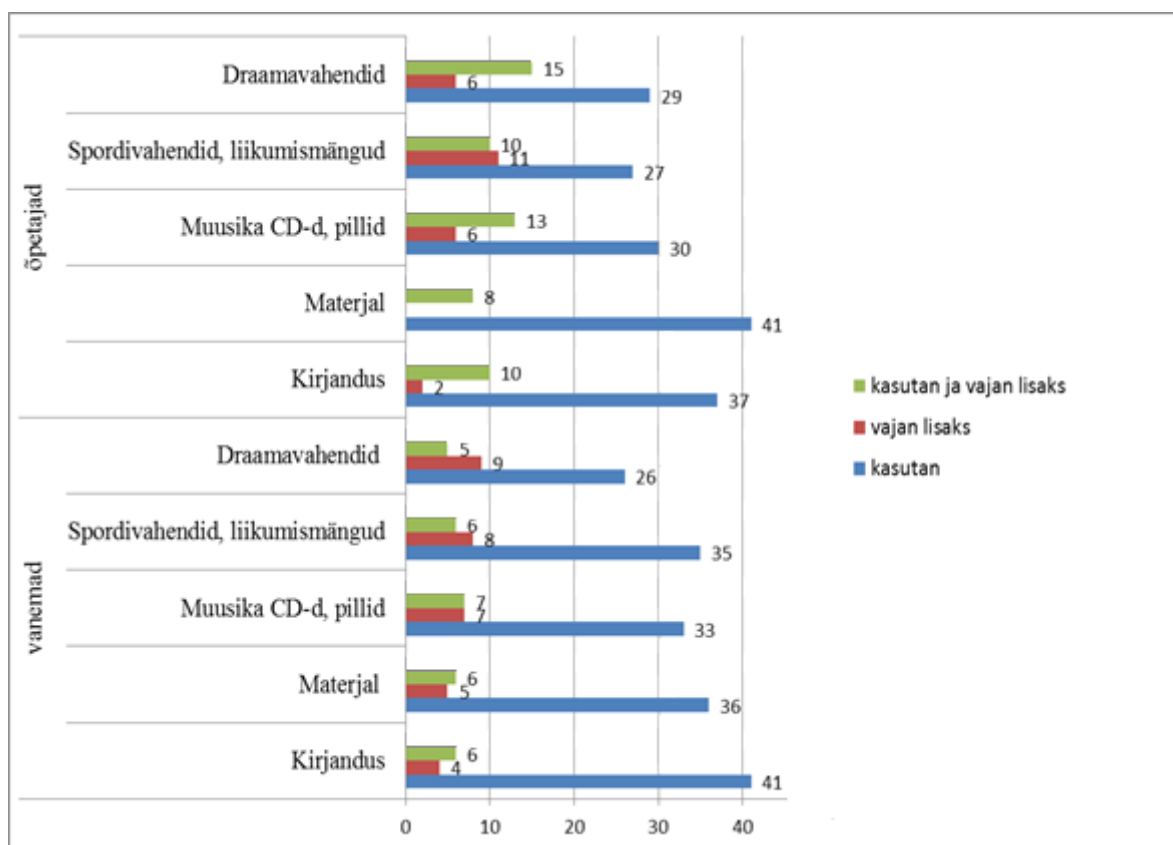
Tabel 22. *Korrelatsioonanalüüs lapse loova mõtlemise komponentide ja õpetajate poolt hinnatud innustava keskkonna vahel*

		Loova mõtlemise komponendid			
		Originaalsus	Ideede voolavus	Mõtete paindlikkus	Üksikasjalikkus
Õpetajate poolt hinnatud innustava keskkonna faktorid	Lapse enesekindluse toetamine	$\rho=0,031$; $p>0,05$	$\rho=0,067$; $p>0,05$	$\rho=0,103$; $p>0,05$	$\rho=0,208$; $p>0,05$
	Lapse spontaansuse soosimine	$\rho=0,087$; $p>0,05$	$\rho=0,19$; $p>0,05$	$\rho=0,073$; $p>0,05$	$\rho=-0,173$; $p>0,05$
	Lapse esinemisjulguse soosimine	$\rho=-0,122$; $p>0,05$	$\rho=0,033$; $p>0,05$	$\rho=0,094$; $p>0,05$	$\rho=-0,224$; $p>0,05$
	Lapse arvamusega arvestamine	$\rho=0,296$; $p>0,05$	$\rho=0,299$; $p=0,049$	$\rho=0,281$; $p>0,05$	$\rho=0,175$; $p>0,05$

Nii arvas ka üks lapsevanem:

“Loovaks mõtlemiseks peab lapsele andma võimaluse, teda pisut suunama, kuid seejuures ei tohi peale suruda oma arvamust ja tegevus ei tohiks olla kohustus. Samas on lasteaias ette nähtud oma programm, mistõttu kodus saab ta ise valida, millega soovib tegeleda. Oluline on lihtsalt, et lapsevanem oleks informeeritud, millega laps lasteaias tegeleb ja seega saab ta arendada ka ise antud valdkondi.”

Keskkonnas, mis toetab loovat mõtlemist, on olulisel kohal ka abimaterjalide kasutamine (Ankeedi keskkonna alaskaala väited: Laps võiks olla kogu aeg tegevuses (õpib, loeb, tegeleb huvidega jmt) *versus* laps võiks lubada endale ka mitte midagi tegemist, mõtisklemist jmt; Laps võiks jätta ülesanded rahulikult pooleli kui need teda enam ei huvita *versus* laps peaks harjuma oma ülesandeid lõpetama, isegi siis kui need teda ei huvita). Nende kasutamise (ankeedi küsimus nr 3) jaotus on toodud joonisel 6. Kirjanduse all on mõeldud erinevaid allikaid: kunstiraamatuid, meisterdamisraamatuid, loovülesannete kogumikke, mõistatuste raamatuid, töövihikuid, jne. Materjaliks võis olla nii looduslik-, kui jääkmaterjal. Draamavahendite alla kuulusid: kangad, maskid, käpiknukud, jne. Muusika kategooriasse kuulusid lisaks muusika CD-le ka näiteks linnulaulu – ja loodushäälte plaadid. Muu vastuse all tõid lapsevanemad välja legodega mängimise ja lapsega koos söögi tegemise. Õpetajad tõid lisaks välja veel interneti, loodushääled ja regilaulud.

Joonis 6. Abimaterjalide kasutamine vastanud vanemate ja õpetajate hinnangul, vastajate arv.

Arutelu

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada lapsevanemate ja õpetajate arusaamad loovusest, missugused on nende hinnangud omavahelisele koostööle ning kuidas need hinnangud on seotud lapse loova mõtlemisega. Töös anti ülevaade nii loova mõtlemise kui koostöö kohta, tuues esile ka nendevahelisi seoseid.

Järgnevas peatükis analüüsitakse ja interpreteeritakse uurimuse tulemusi kõrvutades neid varasemate uurimuste tulemustega. Arutelu on struktureeritud lähtudes püstitatud hüpoteesidest. Peatüki lõpus toob magistritöö autor välja töö praktilise väärtuse ja piirangud. Töös püstitati neli hüpoteesi. Alljärgnevalt esitatakse töö tulemuste arutelu hüpoteeside kaupa.

1) Püstitatud hüpotees, et lapsevanemate ja lasteaiaõpetajate arvamused loovusest ja selle arendamisest on erinevad, leidis osalist kinnitust.

Uurimuse alusel ilmnes, et Tartumaa õpetajate ja vanemate hinnangud loovusele ja selle arendamisele ei erine üldjoontes üksteisest. Erinevus leidis vaid väite nr 12 „Loovaid inimesi ajendab miski loov olema“ juures, kus õpetajad hindasid loovuse ajendatust kõrgemalt. Antud hüpotees oli loodud Hiinas tehtud uurimuse põhjal (Vong, 2008), kontrollimaks seda Eesti kultuuriruumis. Lastevanemate ja õpetajate vaated laste loovusele ja selle arendamisele sõltuvad sellest kultuuriruumist, kus nad elavad (Runco ja Johnson, 2002; Vong 2008), kuid Hiina ja Eesti ühiskonnad on väga erinevad. Hiinas on olulisel kohal valitsuse vaated ja konfutsianism¹, viimasega seoses on õpetaja kutse oluliselt väärtustatud (Vong, 2008).

Magistritöö põhjal selgus, et lapse loovuse arendamisega peaksid nii vanemate kui õpetajate hinnangul eelkõige tegelema just lapsevanemad. Ilmnes, et vanemate hinnangul kiidavad, tunnustavad ja väärtustavad oma last ja tema töid ja tegemisi nemad kõrgemalt. Selle põhjuseks võib olla ka nii õpetajate kui vanemate hinnangul suur laste arv rühmas. Lähtudes nii Eesti Vabariigi lastekaitse – (1992) kui koolieelse lasteasutuse seadusest (1999), on laste kasvatamine ja arendamine eelkõige lapsevanemate ülesanne.

Kuna lapsevanemate ja õpetajate hinnangute vahel lapse loovuse arendamise kohta ei leitud suuremalt jaolt olulisi erinevusi (15 väitest kahes „Kiidab last“ ja „Tunnustab ja väärtustab lapse töid ja tegemisi“ leidis erinevus õpetajate ja vanemate hinnangutes), siis on alust oletada, et sarnased vaated ja teadmised on saavutatud tehes konstruktiivset koostööd

¹ Hiina filosoof Kong Fuzi rajatud õpetus, hiljem usund (Eesti Keele SA, 2009)

ning ühiskonnas väärtustatakse sarnaseid kasvatusviise laste loovuse arendamisel. Ka Runco ja Johnson'i (2002) järgi mõistavad nii vanemad kui õpetajad laste loovust samadel viisidel, samal ajal julgustades ja toetades kindlaid käitumismustreid kindlates olukordades.

2) Hüpotees, et õpetajate ja lapsevanemate hinnangul on nende ootused omavahelise koostöövormidele erinevad, leidis osaliselt kinnitust.

Koostöö tegemise vajadust hindasid kõrgelt nii lapsevanemad kui õpetajad. Erinevus leidis kuues koostöövormis. Õpetajad hindavad vanematest kõrgemalt suhtlemist nii e-maili kui kirja teel. Õpetajad hindavad kõrgemalt ka vestlusi last lasteaeda viies ja tuues kui peavad olulisemaks stendilt info saamist. Lisaks hindasid õpetajad kõrgemalt konsulteerimise vajalikkust. Magistritöös leiti fakt, et õpetajad ootavad vanemate suuremat osalust ühisüritustel ja pidasid oluliseks veel arenguestluse tähtsuse lapsevanemaga koostöös. Mitmed autorid (Ludicke ja Kortman, 2012; Sandberg ja Vuorinen, 2008) on leidnud, et lapsevanemad ja õpetajad hindavad koostöö tegemisel erinevaid vorme ning eelistavad suheldes kasutada erinevaid viise. Õpetajad märkisid veel arenguestluse tähtsuse lapsevanemaga koostöös.

Antud uurimusest selgus, et koostöö õnnestumise barjääriks on nii õpetajate kui lapsevanemate arvates eelkõige ajanappus. Lisaks tõid õpetajad välja lapsevanemate koostööalaste teadmiste puudumise ning koostöövormid, mida lapsevanemad pidasid ebasobilikuks. Virtuaalkeskonnas suhtlemisele annab põhjuse ajanappus, mida nimetasid koostöö barjääriks nii lapsevanemad kui õpetajad. Koostöö kitsaskohana toodi välja ka lasteaia rühmade suurus. Almanni ja Kuusmanni (1999) järgi nimetavad lapsevanemad, kelle koostöö ei ole laabunud õpetajatega, põhjustena, et rühmas on palju lapsi, õpetaja isiksuseomadused või kasvatusmeetodid ei sobi, nad saavad vähe infot selle kohta, mis lasteaias tegelikult toimub. Sandberg ja Vuorinen (2008) toovad barjääradena välja samuti ajanappuse ja lisavad vanemate ja õpetajate erinevused nende väärtushinnangutes, traditsioonides ja suhtlemiskustes.

3) Hüpotees, et lapse loov mõtlemine on positiivselt seotud tema vanemate ja õpetajate positiivsete hinnangutega omavahelisele koostööle leidis osaliselt kinnitust.

Seoseid leiti lapsevanemate ja õpetajate omavahelise koostööle antud hinnangute ja laste ideede voolavuse vahel. Viimane on võime kiiresti koondada informatsiooni, meelde tuletada omandatud teadmisi, informatsiooni ja selle alusel kiiresti välja tuua seoseid. Ülejäänud loova mõtlemise komponentide ja koostööle antud hinnangute vahel statistiliselt olulisi seoseid ei leitud. Vanemate ja õpetajate hinnangul peaks eelkõige loovuse arendamisega tegelema lapsevanemad. Ka see võib mõjuda koostöö rollile loova mõtlemise

suhtes. Võib olla pööravad seetõttu vanemad ja õpetajad koostööd tehes loova mõtlemise arengule vähem tähelepanu.

Nii käesolevast tööst kui ka varasematest uurimustest ning õppekavast (Almann, 1995; Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008; Lukk, 2008) saab järeldada, et lastevanemate ja õpetajate koostööd hinnatakse Eestis kõrgelt. Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas §10 on välja toodud kolm punkti, millest lasteaia pedagoogid koostööd tehes lähtuvad ja ka lastevanematele vajadusel tutvustavad. Käesolevast tööst ilmnes, et vanemad väärtustavad sarnaselt õpetajatega lapse arendamist lisaks individuaalsetele vajadustele. Almanni magistritöös (1995) läbi viidud uurimus kinnitab, et lapsevanemad ja lasteaia personal hindavad koostöö vajadust kõrgelt, tuues koostöös eriti esile individuaalsete vestluste osatähtsuse. Lapsevanema nägemuses on kasvatuses määravaks lapse individuaalsed vajadused (tervis, uni, söömine, turvalisus), lasteaia personal peab oluliseks rohkem sotsiaalseid väärtusi (areng, harjumused, hügieen jne). Käesolevas töös leiti faktoranalüüsi kasutades neli teemadeplokki, kusjuures lapsevanemate hinnangul on oluline just lapse areng ja tulevik, teisel kohal tema tervis ja turvalisus. Õpetajate hinnangul on aga tähtis lasteaia keskkond ja seejärel lapse arenguga seotud aspektid. Põhilised vestlusteemad Almanni ja Kuusmani järgi (1999) on lapse käitumine ja lapse arendamine.

Uurimuse tulemustest võib järeldada, et koostööl on mõningane roll lapse loova mõtlemise avaldumisele. Statistiliselt olulised seosed leiti lapsevanemate ja õpetajate koostööle antud hinnangute ja lapse loova mõtlemise komponendi – ideede voolavuse vahel. Seda tulemust saab seostada ka teise hüpoteesiga, kus olulisel kohal on vestlused lapse lasteaeda tuues ja viies. Nende vestluste ajal on laps tavaliselt vanema ja õpetaja lähedal. Võimalik, et vanem arutab ka lapsega õpetajaga räägitust. Korrelatsioonanalüüsi tulemusena leiti nõrk seos lapsevanemate poolt hinnatud faktoriga „Õppimine“ ja lapse loova mõtlemise komponendi „originaalsus“ vahel. Arnold'i, Kupersmidt'i, Voegler-Leeb'i ja Marshall'i uurimuse (2012) alusel on just lapse sotsiaalne areng akadeemiliste oskuste omandamise eeldusteks. Käesoleva töö teoreetilisel taustal on lapse loov mõtlemine sotsiaalne ilming, milles mõtete originaalsus on uudsete seoste leidmine, ideede ja lahenduste produtseerimine, tuntud ideede esitamine uuel viisil (Torrance, 1974, viidatud Heinla 2002 j). Neljast loovuse komponendist diagnoosib mõtlemise originaalsus kõige enam loovat mõtlemist (Runco, 1986; 1990; Heinla 2002 j).

4) Hüpotees, et Torrance' kujundilise loova mõtlemise testis saavad kõrgemaid tulemusi lapsed, kelle vanemad ja õpetajad hindavad lapse kasvukeskkonda loova mõtlemise suhtes innustavamaks, leidis osaliselt kinnitust.

Statistiliselt olulised seosed leiti lapsevanemate ja õpetajate koostööle antud hinnangute ja lapse loova mõtlemise komponentide vahel. Nõrk negatiivne seos leiti lapsevanemate poolt hinnatud „lapse spontaansuse soosimise“ ja lapse mõtlemise komponendi üksikasjalikkuse vahel. Mõtlemise üksikasjalikkus tähendab ideede ja lahenduste täiendamist, mille tulemusena need muutuvad keerulisemateks ja täiuslikemateks. Spontaansuse soosimisel on võimalik, et laste ideed ei ole läbi mõeldud, mistõttu ilmnes ka negatiivne korrelatsioon mõtlemise üksikasjalikkusega. Omavahel olid positiivses korrelatsioonis õpetajate hinnatud faktor „lapse arvamusega arvestamine“ ja ideede voolavus. Siit saab järeldada, et lapse arvamusega arvestamine on esmatähtis olemasolevate teadmiste alusel uute seoste leidmiseks ja seeläbi tema loovate mõtete avaldumiseks. Samas ei saa ka päris ilma kriitikata, kuid lapse sisemise motivatsiooni hoidmisel on oluline leida tasakaal kiitmise ja kritiseerimise vahel.

Kokkuvõtteks võib tuua Taneri (2012) uurimuse, mis näitab, et nii emotsionaalsel kui füüsilisel keskkonnal on roll lapse loova mõtlemise arendamisel. Lapsevanemate teadlikkus loovusest ja selle arendamisest on aluseks loovust innustava koduse keskkonna loomisel.

Eelnevat toetab ka Xu & Gulosino (2006) uuring, mille tulemused lubavad oletada, et õpetaja ja lapsevanema omavaheline koostöö ja suhtlemine on positiivne mõjutegur lapse hariduses. Antud töös leidsid lapsevanemad, et koostööl on oluline roll laste arendamisel.

Käesolevast tööst selgus veel, et õpetajate hinnatud faktor „lapse arvamusega arvestamine“ oli statistiliselt olulises seoses laste ideede voolavusega. Lapse arvamusega arvestamine on oluline tema loovate mõtete avaldumisel. See kasvatab lapses enesekindlust ja väljendusjulgust, mis toetavad omakorda loovust. Rosenblatt ja Winner (1988) on eristanud kunstis laste loovuse juures kolme faasi, millest esimene, eelkonventsionaalne faas kestab kuni 6-8 eluaastat. Selles faasis lastel puuduvad kindlad ja selged teadmised sellest, kuidas maailm toimib. Koolieelikud ei ole võimelised eristama välist reaalsust oma subjektiivsest maailmast. Väikelaps ei suuda juhtida oma loomingulisi tegevusi selgelt määratletud objektiivsete stiimulite suhtes (Smith ja Carlsson, 1990; Heinla s.a. j). Seetõttu on nad seletuste leidmisel spontaansed, kasutavad palju fantaasiat, emotsionaalset väljendust ja isiklikke arusaamu probleemidest (Rosenblatt ja Winner, 1988).

Milline on õpetajate ja lapsevanemate koostöö roll laste loova mõtlemise avaldumisel ja arendamisel? Toetudes eelnevale võib öelda, et lapsevanemate ja õpetajate koostöö on

oluline arendamiseks lapsi ühtsete väärtuste ja kasvatuspõhimõtete järgi. Nii koostöö kui loovusalased teadmised aitavad sellele kaasa. Kuigi õpetajate ja vanemate ootused koostööle on mõnevõrra erinevad, hindavad nad siiski selle vajalikkust kõrgelt. Antud tööst selgus ka fakt, et laste ideede voolavus oli omavahelises korrelatsioonis koostööd kõrgelt hinnanud vanemate arvamusega. Laste loova mõtlemise arendamise juures saab käesoleva töö põhjal rõhutada õppimise ja laste arvamuse toetamise ning spontaansuse soosimise tähtsust.

Töö praktiline väärtus

Loova mõtlemise arengule on oluline pöörata rõhku juba lapseeas. Kuna loovust läheb vaja igal elualal, siis on tähtis, et seda mõistaksid ka lapsevanemad ja õpetajad. Lasteaiaelise lapse arendamine toimub koostöös vanemate ja õpetajatega, mistõttu on vajalik ühiste eesmärkide seadmine lapse arendamisel.

Magistritöö käsitles autorile teadaolevalt esmakordselt Eestis eelkooliealiste laste vanemate ja õpetajate vahelise koostöö seoseid laste loova mõtlemisega. Tööst saadud teadmisi on võimalik kasutada loovust ja koostööd tutvustavates infoallikates, mida saab kasutada lapsevanemate ja (tulevaste) õpetajate koolitamisel. Saab rõhutada lapse arvamusega arvestamise vajalikkust. Saadud teadmisi on võimalik rakendada õppekavade koostamisel ja tegevuste planeerimisel.

Lapsevanemate arvamusele tuginedes võiks lasteaedade kodulehtedel olla rohkem informatsiooni (sh loova mõtlemise kohta), foorumeid. Tänapäeva infoühiskonnas on internet mõõdapääsmatu vahend. E-kooliga sarnaselt loodud e-lasteaiaid (<http://www.elasteaed.ee>; <http://www.eliis.ee>) annavad kindlasti paremad võimalused lapsevanematele lapse lasteaiaeluga kursis olemiseks.

Töö piirangud ja soovitus edaspidisteks uuringuteks

Antud uurimuse suurim puudus oli väike valim, vajalik on suuremamahuline esindusliku valimiga uuring, mis võimaldaks teha laiapõhjalisemaid üldistusi. Töö piiranguks saab lugeda mõningaid madalaid reliaablusi.

Töö autor toob ühe võimalusena välja ka ankeedi küsimuste täiendamise. Lisada võiks küsimuse, kas ja kuidas lapsevanem arutab õpetajaga räägitut ka lapsega. Uurida võiks, kas on sellel seoseid lapse loova mõtlemise komponentidega. Täiendavalt saaks uurida turvatunnet soosivaid aspekte ja seotust loova mõtlemisega.

Veel soovitab töö autor teha kordusuurimusi teistes maakondades või üle Eesti, mille tulemusi saaks omakorda võrrelda nii antud tööga kui omavahel.

Tänu sõnad

Eelkõige soovib autor tänada oma perekonda, kes oli töö kirjutamise ajal moraalseks toeks. Aitäh Alarile, Anderole ja Andriasele kannatlikkuse eest!

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

21.05.2015.

Kasutatud kirjandus

- Aas, K. (2010). *Kodu ja kooli koostöö*. Tartu: Tartu linnavalitsuse haridusosakond.
- Allen, S. M., Thompson, R. H., Hoadley, M. ja Engelking, J. (1997). *What Teachers Want From Parents and What Parents Want From Teachers: Similarities and Differences*.
Külastatud 23.02.2014, aadressil: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED408097.pdf>
- Almann, S. (1995). *Kodu ja lasteasutuse integratsioon koolieelses kasvatuses*. Magistritöö: Tallinna Pedagoogikaülikool.
- Almann, S. (koostaja). (2000). Kodu ja lasteasutuse koostöö: planeerimine, läbiviimine ja hindamine: metoodiline abimaterjal lapsevanemale ja lasteaia õpetajale alushariduse raamõppekava rakendamise toetamiseks. *Tea ja toimetaja 15*. Tallinn: Ilo.
- Almann, S., Kuusmann, M. (1999). *Kodu ja lasteasutus koostöös. Lapsevanema ja kasvataja käsiraamat*. Tallinn: Haridusministeerium.
- Almeida, L. S., Prieto, L. P., Ferrando, M., Oliveira, E., Ferrándiz, C. (2008). Torrance Test of Creative Thinking: The question of its construct validity. *Thinking Skills and Creativity 3*, 53–58.
- Alt, K. (2002). *Loovuse arendamine esimeses kooliastmes*. Publitseerimata lõputöö, Tartu Ülikool
- Arnold, D. H., Kupersmidt, J. B., Voegler-Lee, M. E., Marshall, N. A. (2012). The association between preschool children's social functioning and their emergent academic skills. *Early Childhood Research Quarterly*, 27, 376–386
- Beghetto, R. A., & Kaufman, J. C. (2009). Intellectual Estuaries: Connecting Learning and Creativity in Programs of Advanced Academics. *Journal Of Advanced Academics*, 20(2), 296-324.
- Bowlby, J. (1988). *A Secure Base* (IX trükk). New York: Routledge
- Bruce, T. (ed) (2006). *Early Childhood. A Guide for Students*. Sage Publications, 168-171.
- Brusko, K. (2010). *Koolieelses eas lapse loovuse arendamine muusikalises tegevuses*.
Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool
- Canning, N. (2013). 'Where's the bear? Over there!' – creative thinking and imagination in den making. *Early Child Development and Care*, 183(8), 1042 – 1053.
- Christenson, S. L. (2004). The Family-School Partnership: An Opportunity to Promote the Learning Competence of All Students. *School Psychology Review*, 33(1), 83-104.
- Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *The American Journal of Sociology* 94, 95-120.

- Craft, A. (2003). The Limits to Creativity in Education: Dilemmas for the Educator. *British Journal of Educational Studies*, 51(2), 113-127.
- Cropley, A. J. (2001). *Creativity in Education and Learning: a Guide for Teachers and Educators*. RoutledgeFalmer.
- Csikszentmihalyi, M. (1999). A Systems Perspective on Creativity. In Sternberg, R. (Ed) *Handbook of Creativity* (313–335). Cambridge: Cambridge University Press.
- Diakidoy, I.-A. N., Kanari, E. (1999). Student Teachers' Beliefs about Creativity. *British Research Journal*, 25(2), 225-243
- Eckhoff, A. (2011). Creativity in the Early Childhood Classroom: Perspectives of Preservice Teachers. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 32, 240–255
- Eesti Keele SA (2009). *Eesti keele seletav sõnaraamat*. Külastatud 01.01.2015, aadressil: <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=konfutsianism&F=M>
- Eesti teadlaste Eetikakoodeksi kaaskiri (2002). Külastatud 03.01.2013, aadressil: http://www.akadeemia.ee/_repository/File/ALUSDOKUD/Eetikakoodeks2002.pdf.
- Eesti Vabariigi lastekaitse seadus (1992). Riigi Teataja. Külastatud 01.05.2015, aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/113122013012>
- Epstein, J. M., Sanders, M. G. (2000). Connecting home, school, and community: New directions for social research. In M.T. Hallinan (toim): *Handbook of the sociology of education* (285-306). New York: Kluwer Academic/Plenum Pub.
- Erik, L. (2008). Mängu olemus ja tähtsus I klassi koolipäevas. (rmt) Tuuling, L (koost.) *Lapsevanem ja õpetaja lapse arengu toetajana. Mõtteid lapsevanematele ja õpetajatele*. Tallinn: OÜ Vali Press
- Esquivel, G. B. (1995). Teacher Behaviors that Foster Creativity. *Educational Psychology Review*, 7(2), 185-202.
- Fasko, D Jr. (2000). Education and Creativity. *Creativity Research Journal 2000–2001*, 13, (3 & 4), 317–327
- Garber, B. D. (2012). Security by Association? Mapping Attachment Theory onto Family Law Practice. *Family Court Review*, 50(3), 467-470. doi:10.1111/j.1744-1617.2012.01461.x
- Ginter, K. (2013). *Loovustesti koostamine ja katsetamine loovuse hindamiseks 4-7 aastastel lastel*. Publitseerimata magistritöö, Tartu Ülikool

- Griggs, G. (2009). 'What you risk reveals what you value': fostering creativity in primary physical education. *Education 3-13: International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*, 37(2), 121-130.
- Guilford, J. P. (1967). *The Nature of Human Intelligence*. New York: McGraw-Hill Company
- Hango, K. (1993). *Kuidas vannitada dinosaurust?*, Tartu: Elmatar.
- Harris, A., Goodall, J. (2008). Do parents know they matter? Engaging all parents in learning. *Educational Research*, 50, 277–289.
- Hattie, J. (2009). *Visible Learning. A Synthesis of over 8000 meta-analyses relating to achievement*. New York: Routledge.
- Hausman, C., Anderson, D. (2012). Philosophical Approaches to Creativity. In Runco, M. A. (ed). *The Creativity Research Handbook*. Vol 2, (pp 79-94). New York: Hampton Press
- Heinla, E. (1995). *Õpilaste loovuse seostest nende intelligentsusega, õppeedukusega ja edasiõppimise kavatsustega*. Magistritöö. Tallinna Pedagoogikaülikool.
- Heinla, E. (2002). *Lapse loova mõtlemise seosed sotsiaalsete ja käitumisteguritega*. Doktoriväitekiri. Tallinna Pedagoogikaülikool.
- Heinla, E. (2004). *Loovus – andekuse komponent*. Külastatud 04.03.2005, aadressil http://www.archimedes.ee/noorteadlased/otu/Eda_Heinla.pdf.
- Heinla, E. (s.a.). *Loovus koolikeskkonnas*. Külastatud 01.05.2015, aadressil http://www.teaduskool.ut.ee/sites/default/files/teaduskool/yld/andekus_2011_aug_loeng_loovuskoolikeskkonnas_andekas_opilane_koolis_heinla.pdf
- Higgins, J. M. (1987). *Human Relations. Behavior at Work*. Random House Business Division, New York
- Holmes, R. M. & Romeo, L. (2013) Gender, play, language, and creativity in preschoolers. *Early Child Development and Care*, 183(11), 1531-1543.
- Kabanen, K. (koost.) (2010). *Loovtegevused ja mäng. Loovtegevusi õppe- ja kasvatustegevuste valdkondadesse*. Tallinn: Ilo.
- Kalin, J., Šteh, B. (2010). Advantages and conditions for effective teacher-parent co-operation. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2, 4923–4927.
- Kemple, K. M., Nissenberg, S. A. (2000). Nurturing Creativity in Early Childhood Education: Families are Part of It. *Early Childhood Education Journal*. 28(1), 67-71.
- Keres, T. (2003). *Loovus ja selle arendamine silmuskudumise kaudu*. Publitseerimata diplomitöö. Tartu Ülikool

- Kerka, S. (1999). *Creativity in adulthood*. Külastatud 06.03.2005, aadressil <http://www.ericdigests.org/1999-4/creativity.htm> - 28k.
- Kivi, L., Sarapuu, H. (koost.) (2005) *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat*. Kirjastus: Atlex.
- Koltko-Rivera, M. E. (2006). Rediscovering the Later Version of Maslow's Hierarchy of Needs: Self-Transcendence and Opportunities for Theory, Research, and Unification. *Review of General Psychology*, 10(4), 302–317.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2008). Riigi Teataja. Külastatud 12.12.2013, aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917>.
- Koolieelse lasteasutuse seadus. (1999). Riigi Teataja. Külastatud 22.01.2012, aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/114032011006>
- Kraav, I. (2007). *Perepäevahoid lapsehoiu vormina. Lapse areng koolieelses eas ja lapsehoiu erinevad vormid*. Perekasvatuse Instituut: OÜ Vali Press
- Kudryavtsev, V. T. (2011). The Phenomenon of Child Creativity. *International Journal of Early Years Education*, 19(1), 45-53.
- Lee, E. A., Seo, H.-A. (2006). Understanding of Creativity by Korean Elementary Teachers in Gifted Education. *Creativity Research Journal*, 18(2), 237–242
- Loveless, A., Burton, J., Turvey, K. (2006). Developing conceptual frameworks for creativity, ICT and teacher education. *Thinking Skills and Creativity* 1, 3–13
- Ludicke, P., & Kortman, W. (2012). Tensions in Home-School Partnerships: The Different Perspectives of Teachers and Parents of Students with Learning Barriers. *Australasian Journal Of Special Education*, 36(2), 155-171.
- Lukk, K. (2008). *Kodu ja kooli koostöö struktuuraalsest, funktsionaalsest ning sotsiaalsest aspektist*. Doktoriväitekiri. Tallinna Ülikool.
- Lõhmus, C. (2002). *Loovuse arendamine rütmilise liikumise kaudu*. Publitseerimata diplomitöö. Tartu Ülikool
- MacCallum, R. C., Widaman, K. F., Zhang, S., & Hong, S. (1999). Sample size in factor analysis. *Psychological Methods*, 4(1), 84-99.
- Mikita, V. (2000). *Kreatiivsuskäsitluste võrdlus semiootikas ja psühholoogias*. Doktoriväitekiri. Tartu Ülikool
- Moorman K. E., Sheridan, S. M., Kwon, K., Koziol, N. (2013). Parent beliefs and children's social-behavioral functioning: The mediating role of parent-teacher relationships. *Journal of School Psychology*, 51, 175-185.

- Nickerson, R. S. (1999). Enhancing creativity, in: R. J. Sternberg (Ed.) *Handbook of creativity* (pp 392-430). Cambridge, Cambridge University Press.
- Niikko, A., Ugaste, A. (2012). Conceptions of Finnish and Estonian Pre-school Teachers' Goals in Their Pedagogical Work. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 56(5), 481–495
- Nugin, K. (2005). Kodu kui kasvukeskkond. *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat*, (117-122), Atlex.
- Perekonnaseadus* (2009). Riigi Teataja. Külastatud 23.11.2013, aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13330603>.
- Pierucci, J. M., O'Brien, C. T., McInnis, M. A., Gilpin, A. T. & Barber, A. B. (2014). Fantasy orientation constructs and related executive function development in preschool: Developmental benefits to executive functions by being a fantasy-oriented child. *International Journal of Behavioral Development*, 38(1), 62–69.
- Reunamo, J., Lee, H.-C., Wang, L.-C., Ruokonen, I., Nikkola, T. & Malmstrom, S. (2014). Children's creativity in day care. *Early Child Development and Care*, 184(4), 617-632.
- Rosenblatt, E. & Winner, E. (1988). The art of children's drawings. *Journal of Aesthetic Education*, 22(1), 3-15.
- Runco, M. A., Johnson, D. J. (2002). Parents' and Teachers' Implicit Theories of Children's Creativity: A Cross-Cultural Perspective. *Creativity Research Journal*, 14(3 & 4), 427–438.
- Runco, M. A. (2007). *Creativity. Theories and Themes: Research, Development and Practice*. Elsevier Academic Press.
- Sandberg, A. ja Vuorinen, T. (2008). Preschool–home cooperation in change. *International Journal of Early Years Education*, 16(2), 151–161.
- Santos, J. Reynaldo A. (1999). Cronbach's Alpha: A Tool for Assessing the Reliability of Scales. *The Journal of Extension: Tools of the Trade*. 37(2). Külastatud 29.04.2014 aadressil: <http://www.joe.org/joe/1999april/tt3.php>
- Saunders, L. (2004). Editorial. Doing Things Differently?. *Teacher Development*, 8(2/3), 117.
- Sawyer, R. K., John-Steiner, V., Moran, S., Sternberg, R. J., Feldman, D. H., Nakamura, J., Csikszentmihalyi, M. (2003). Key Issues in Creativity and Development. *Creativity and Development*. Oxford: Oxford University Press.
- Schacht, P. M., Cummings, E., & Davies, P. T. (2009). Fathering in family context and child adjustment: A longitudinal analysis. *Journal Of Family Psychology*, 23(6), 790-797.

- Spearman's rank order correlation statistical guide* (2013). Külastatud 29.04.2014 aadressil <https://statistics.laerd.com/statistical-guides/spearman's-rank-order-correlation-statistical-guide.php>
- Spiel, C., von Korff, C. (1998). Implicit theories of creativity: the conceptions of politicians, scientists, artists and school teachers. *High Ability Studies*, 9(1), 43–58
- Säästev Eesti 21. Eesti säästva arengu riiklik strateegia. (2005). Tallinn: Keskkonnaministeerium.
- Taneri, O. P. (2012). Roles of parents in enhancing children's creative thinking skills. *International Journal of Human Sciences* 9(2), 91- 108.
- Terasmees, M. (2007). *Laste loovuse arendamine Tartu lasteaedades: õpetamise keskkond*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Torrance, E. P., Goff, K. (1990). Fostering Academic Creativity in Gifted Students. *ERIC Digest #E484*.
- Ugaste, A., Tuul, M., Vääk, T. (2009). Mängu tähtsus lapse arengus ning mängu juhendamine. *Üldoskuste areng koolieelses eas*. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Urban, K.K. (2003). Toward a Componential Model of Creativity. In D. Ambrose, et.al (Edit.), *Creative Intelligence toward Theoretic Integration* (pp. 81-112). Hampton Press, Inc. Cresskill, New Jersey.
- Uusikylä, K. (2011). Mis on loovuspedagoogika. (Rmt) Visanti, M.-L., Järnefelt, H., Bäckman, P., Sinko, P. (toim). *Loovuspedagoogika*, 5-7, Haridusamet: OÜ Paar
- Veisson, M. (2005). Lasteaiaõpetajate koostööst lastevanematega. Rmt. Kivi, L., Sarapuu, H. (koost.) *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat* (123-127) Atlex.
- Veisson, M., Veispak, A. (2005). Lapse arengu- ning õppimistooriad. Rmt Kivi, L., Sarapuu, H. (koost.) *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat* (10-66). Atlex.
- Vong, K.-I. (2008). Developing creativity and promoting social harmony: the relationship between government, school and parents' perceptions of children's creativity in Macao-SAR in China. *Early Years: An International Research Journal*, 28(2), 149–158.
- Walker, J. M., Wilkins, A. S., Dallaire, J. R., Sandler, H. M., Hoover-Dempsey, K. V. (2005). Parental Involvement: Model Revision through Scale Development. *The Elementary School Journal*, 106(2), 85-104.

- Williams, B., Brown, T., & Onsman, A. (2010). Exploratory factor analysis: A five-step guide for novices. *Australasian Journal of Paramedicine*, 8(3).Külastatud 14.04.2014, aadressil: <http://ro.ecu.edu.au/jephc/vol8/iss3/1>
- Winter, M. A., Davies, P. T., & Cummings, E. (2010). Children's Security in the Context of Family Instability and Maternal Communications. *Merrill-Palmer Quarterly*, 56(2), 131-142.
- Wright, M. J., (2010). The Secure Preschooler: Nurturing Creativity With Courage, Wisdom With Responsibility. *Canadian Psychology*, 51(4), 231–240.
- Wyse, D., Spendlove, D. (2007). Partners in creativity: action research and creative partnerships. *Education 3-13: International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*, 35(2), 181-191.
- Xu, Z., Gulosino, C. A. (2006). How Does Teacher Quality Matter? The Effect of Teacher–Parent Partnership on Early Childhood Performance in Public and Private Schools. *Education Economics*, 14(3), 345–367

LISA 1

Lapsevanemate nõusolekukiri

Loovustesti läbiviimine Tartu ja Tartumaa lasteaedades

Lugupeetud lapsevanem

Olen Maarja Punning ja õpin Tartu Ülikoolis sotsiaal- ja haridusteaduskonnas koolieelse lasteasutuse õpetaja erialal magistriastmes.

Palun Teil osaleda magistritöö uurimuses, mis uurib kodu ja lasteaia vahelise koostöö seoseid loova mõtlemisega. Töö hõlmab kaht küsimustikku, millest ühele vastab õpetaja ja ühele lapsevanem(ad). Laste loovuse mõõtmiseks on Torrance TTCT (Torrance Test of Creativity Thinking).

Küsimustik ja test on anonüümsed ja saadud tulemusi kasutatakse üldistatult.

Olen nõus, et minu lapsega viiakse läbi Torrance TTCT

/allkiri/

Maarja Punning
maarjat@yahoo.com

Lp õpetajad!

Alljärgneva küsimustiku abil soovin teada saada Teie arvamusi ja hoiakuid kodu ja lasteaia vahelise koostöö ja laste loova mõtlemise arendamisega seotud aspektide kohta. Küsimustik on anonüümne ja saadud tulemusi kasutatakse üldistatult, seostamata vastuseid teie isikuga. Sellele küsimustikule vastates aitate kaasa magistritöö jaoks olulise uurimistöö läbiviimisele.

NB! Küsimustikku täites palun vastake lähtudes ainult sellest ÜHEST konkreetsest oma rühma lapsest, kes osales Torrance TTCT testis. Palun märkige kindlasti ka lapse kood küsimustiku päises.

Koostöö eest tänades ja vastamiseks jõudu soovides,
 Maarja Punning
 Tartu Ülikooli Sotsiaal- ja haridusteaduskonna magistrant
 maarjat@yahoo.com
 56499348

Küsimused loova mõtlemise kohta

1. Kuidas suhtute järgnevatesse väidetes? Tehke sobivasse kasti ristike

1 – ei nõustu üldse 2 – pigem ei nõustu 3 – ei oska öelda 4 – pigem nõustun 5 – nõustun täielikult

	Väited	1	2	3	4	5
1	Esiklapsed on loovamad					
2	Laste loovuse arendamisel on otsustav (teatud) iga					
3	Mõned inimesed on loovusega õnnistatud, teised mitte					
4	Loovad inimesed on tervemad					
5	Lapsed on loovamad kui vanemad inimesed					
6	Loovus on kultuuriti erinev					
7	Loovus on soost sõltuv					
8	Loovus on kaasasündinud					
9	Loovuse avaldumine eeldab pingutust					
10	Loov inimene on loov kõikjal					
11	Loov inimene on samas ka intelligentne					
12	Loovaid inimesi ajendab miski loov olema					
13	Laste loovus on seotud vanemate haridustasemega					

2. Mis Te arvate, kes peaks eeskätt tegelema laste loova mõtlemise arendamisega koolieelses eas?

- See on eeskätt lapsevanemate ülesanne
- See on pigem huvikoolide ja ringide ülesanne
- See on eeskätt lasteaia õpetajate ülesanne
- Keegi teine, kes? :

3. Milliseid abimaterjale kasutate, milliseid materjale vajaksite lisaks laste loovate oskuste arendamiseks? Tehke sobivasse kasti ristike. Vastake palun mõlemas tulbas – 1) kasutan, 2) vajan lisaks. Näide: Kasutan looduslikku materjali, aga vajaksin lisaks kirjandust, tahaksin seda rohkem kasutada.

		Kasutan	Vajan lisaks
1	Kirjandus (kunstiraamatud, meisterdamisraamatud, loovülesannete kogumikud, mõistatuste raamatud, töövihikud, jne)		
2	Materjal (looduslik, jääkmaterjal, jne)		
3	Muusika CD-d, pillid		
4	Spordivahendid, liikumismängud		
5	Draamavahendid (kangad, maskid, käpiknukud, jne)		
6	Midagi muud? Kirjutage:		

4. Millist õpikeskkonda püüate kujundada oma rühmas? Iga alaküsimus koosneb kahest vastandlikust väitest. Valige, kumb Teie arvates paremini sobib, tõmmates väidete vahel olevatest numbritest kõige sobivamale ring ümber.

- 1- täiesti õige (vasakpoolne väide), 2- pigem õige (vasakpoolne väide), 3 – ei oska öelda, 4- pigem õige (parempoolne väide), 5- täiesti õige (parempoolne väide)

1	Laps peaks oskama vaikselt teisi kuulata	1 2 3 4 5	laps peaks julgema sekkuda teiste juttu oma küsimustega ja arvamustega
2	Laps peaks mõtlema enne küsimist korralikult läbi, mida ta teada tahab	1 2 3 4 5	lapsel peaks olema spontaansust esitada läbimõtlemata küsimusi
3	Laps peaks olema tagasihoidlik endast rääkides	1 2 3 4 5	laps peaks oskama rääkida endast, esineda enda nimel
4	Laps võiks olla kogu aeg tegevuses (õpib, loeb, tegeleb huvidega jmt)	1 2 3 4 5	laps võiks lubada endale ka mitte midagi tegemist, mõtisklemist jmt.
5	Laps peaks oskama loobuda oma seisukohtadest kui kaaslased arvavad teisiti	1 2 3 4 5	laps peaks jääma oma arvamuse juurde, ka siis kui see ei meeldi kaaslastele
6	Laps võiks jätta ülesanded rahulikult pooleli kui need teda enam ei huvita	1 2 3 4 5	laps peaks harjuma oma ülesandeid lõpetama, isegi siis kui need teda ei huvita
7	Laps peaks sekeldustesse sattudes jääma võimalikult ausaks	1 2 3 4 5	lapsel peaks olema võimalus kasutada kavalust ja väikest valet, et täbarast olukorrast "välja tulla"
8	Laps peaks oskama vältida olukordi, kus teised saavad tema üle naerda	1 2 3 4 5	laps võiks osata teha vahel enda kulul nalja, et teised saaksid naerda
9	Laps võiks vältida tundmatuid olukordi ja tegevusi	1 2 3 4 5	laps peaks tundma ennast hästi ja tegutsema aktiivselt uutes olukordades

5. Kuidas suhtute järgnevatesse väidetes loovuse arendamist toetavast õpetajast? Tehke sobivasse kasti ristike!

1 - ei nõustu üldse 2 - pigem ei nõustu 3 - ei oska öelda 4 - pigem nõustun 5 - nõustun täielikult

	Loovuse arendamist toetav õpetaja:	1	2	3	4	5
1	Kiidab last					
2	Julgustab last olema erinev					
3	Tahab, et laps kuuletuks reeglitele ja ootustele					
4	Suunab last mõtlema divergentselt ehk mitmekesiselt					
5	Suunab last mõtlema konvergentset ehk ühes suunas					
6	Aitab lapsel eesmärgi püstitada					
7	On enesekindel ja ootab seda ka lapselt					
8	Julgustab last esinema					
9	On paljude huvidega ja ootab seda ka lapselt					
10	Suunab last kriitiliselt mõtlema					
11	Aitab lapsel näha põhjus-tagajärg seoseid					
12	Suunab last olema järjekindel					
13	Loob õhkkonna, kus laps saaks tunda ennast vabalt					
14	Annab lapsele piisavalt aega					
15	Tunnustab ja väärtustab lapse töid ja tegemisi					

Küsimused lasteaia ja perekonna koostöö kohta. NB! Ka siin vastake pidades silmas seda üht konkreetset last ja tema peret!

6. Kuidas suhtute järgmistesse väidetes? Tehke sobivasse kasti ristike

1 – ei nõustu üldse 2 – pigem ei nõustu 3 – ei oska öelda 4 – pigem nõustun 5 – nõustun täielikult

	Väited	1	2	3	4	5
1	Koostöö lapsevanematega on tähtsal kohal					
2	Õpetaja peab innustama lapsevanemaid avaldama oma ideid ja ootusi					
3	Lapsevanemad teevad hea meelega koostööd					
4	Lapsevanemad on nõus teatud määral koostööd tegema					
5	Koostöös peaks juhtiv ja algataja pool olema õpetaja					
6	Koostöös peaks juhtiv ja algataja pool olema lapsevanem					
7	Koostööd peaks algatama nii lapsevanemad kui õpetaja					

7. Mis on Teie arvates põhjenduseks, miks need vanemad ei ole koostööaltid? Tehke sobivasse kasti ristike.

NB! Kui selle lapse vanemad on koostööaltid, liikuge küsimus nr 8 juurde ja tehke märge siia kasti

☐

1 – mitte kunagi, 2 – harva, 3 – mõnikord, 4 – tihti, 5 – alati

	Väited	1	2	3	4	5
1	Vähesed teadmised koostöö tähtsusest					
2	Arvamus, et õpetaja kohus on neid kaasata					
3	Sobivate koostöövormide puudumine					
4	Halvad mälestused enda lasteaia või kooliajast					

5	Vanemate vastumeelsus suhtlemisel õpetajaga					
6	Ajanappus					
7	Ükskõiksus lasteaia toimiva kohta					
8	Ükskõiksus lapse suhtes					
9	Muu põhjus, mis?:					

8. Milliseid koostöövorme ja kui sageli kasutate selle lapse vanemate kaasamiseks? Tehke sobivasse kasti ristike

1 – üldse mitte 2 – kord-paar aastas, 3 – kord-paar kuus, 4 – kord –paar nädalas, 5 - igapäevaselt

	Koostöövormid	1	2	3	4	5
1	Koosolekud					
2	Ühised üritused					
3	Arenguveestlused					
4	Infopäevad					
5	Telefoniveestlused					
6	e-maili teel suhtlemine					
7	kirja teel suhtlemine					
8	teated stendil					
9	kodukülastus					
10	konsulteerimine, lapsevanemate harimine					
11	küsimustikud, ankeedid					
12	vestlemine lapse tuues hommikul ja viies õhtul					
13	Muu võimalus, mis?:.....					

9. Kui sageli Te järgnevatel teemadel selle lapse vanematega räägite? Tehke sobivasse kasti ristike.

1 – üldse ei räägi, 2 – mõni kord aastas, 3 – mõni kord kuus, 4 – mõni kord nädalas, 5 – (peaaegu) iga päev

	Vestlusteemad	1	2	3	4	5
1	Lasteaia õppe-/arengukava					
2	Lastevaheline sõprus/üksteisele abi osutamine					
3	Lastevaheline kiusamine					
4	Lapse tervis ja toit					
5	Lapse turvalisus					
6	Lapse käitumine ja moraal					
7	Uued suunad pedagoogikas					
8	Konkreetsed pahandused					
9	Õppevahendid					
10	Lasteaia, rühma remont					
11	Transport					
12	Lapse tulevik					
13	Loovuse avaldumine loovtöös					
14	Lapse ebatavalised vastused küsimustele ja ülesannetele					
15	Lapse koolivalmidus					
16	Lapse õpioskused					
17	Lapse vaimne areng					
18	Lapse füüsiline areng					
19	Lapse sotsiaalne areng					

20	Lapse päevased tegemised (nt söömine, magamine jms)					
21	Lapse mängud					
22	Muu teema, mis? :					

10. Kuidas hindate praegusel hetkel oma koostööd selle lapse vanematega?

a. Täiesti piisav	d. Mitte eriti piisav
b. üsna piisav	e. Täiesti ebapiisav
c. ei oska öelda	

Kui vastasite d kuni e – siis, mis on Teie hinnangul selle põhjuseks?

.....

.....

11. Kuidas Teie arvates võiks olukorda parandada, koostööd tihedamaks muuta?

.....

.....

Lisa

Siia võite soovi korral kirja panna kõik head ja kasulikud mõtted ja arvamused ning ka kriitika, mida sooviksite lisada seoses loova mõtlemise ja koostööga pere ja õpetajate vahel.

.....

.....

Üldised andmed

12. Sugu N /M

13. Vanus.....aastat

14. Haridus ☐Keskharidus ☐Kesk-eriharidus
☐Erialane kõrgharidus ☐Muu kõrgharidus

15. Perekonnaseis ☐Vallaline ☐Abielus/ vabaabielus
☐Lahutatud/ lahus elav ☐Iesk
☐Muu.....

16. Laste arv Teie peres

17. Kaua olete lasteaiaõpetajana töötanud?.....aastat

18. Lasteaed asub: ☐Tartus ☐Tartumaal

19. Missuguses rühmas töötate?

☐ Vanemas aiarühmas (6-7-a lapsed)	☐ Liitrühmas
☐ Eirirühmas	☐ Muu:

Suur tänu nähtud vaeva eest!

LISA 3

Kõrgeimate originaalsuse- ja ideede voolavuse punktidega test. „Kaelkirjak“

KUJ - 1

Mõtle millise asja või pildi võiks joonistada sellel lehel toodud kujundi põhjal?
Joonista midagi sellist, mille peale keegi teine sinu arvates ei tule.
Kui oled joonistuse lõpetanud, mõtle talle nimetus või pealkiri ja kirjuta see lehe alla.
Sul on aega 10 minutit.

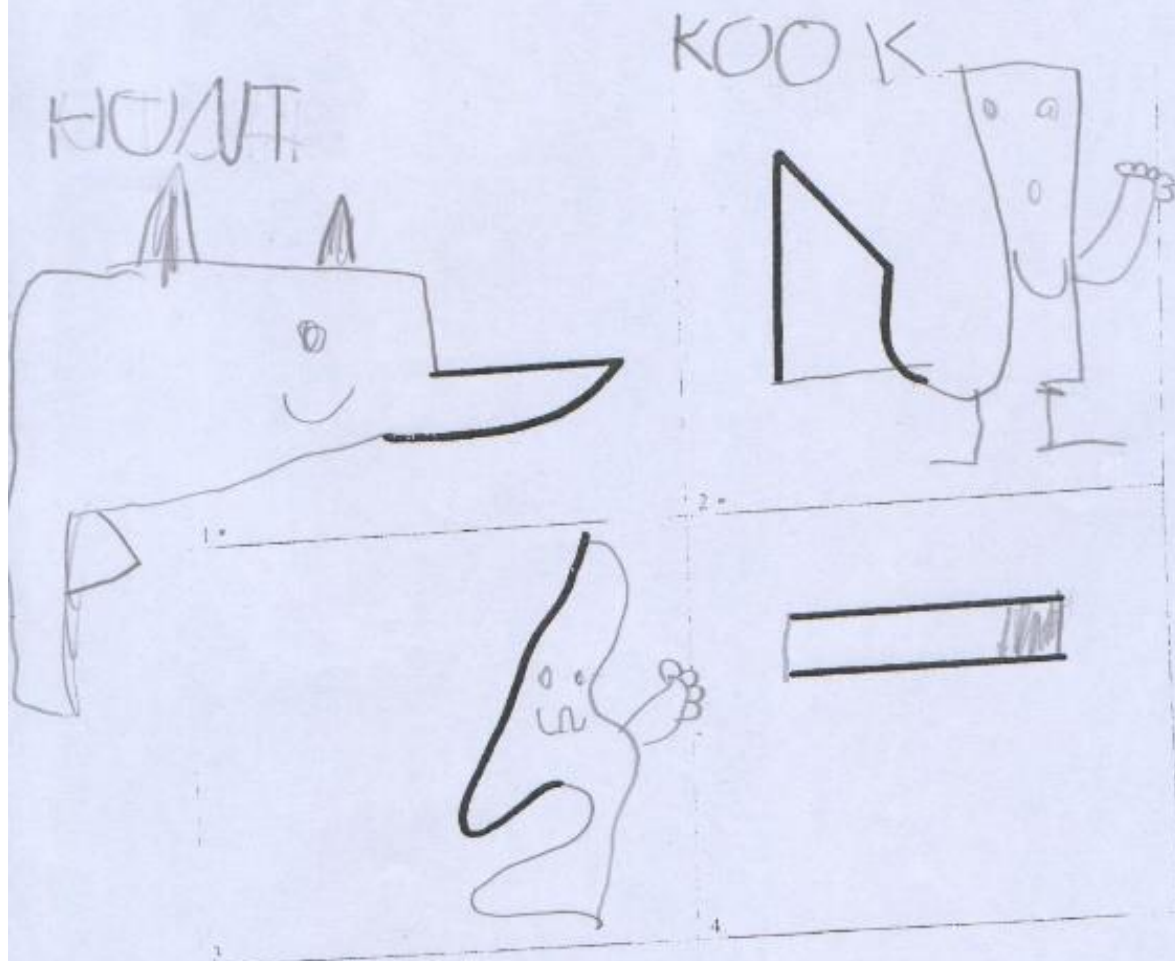
Pealkiri _____

Nimi _____

Vanus.....⁴.....

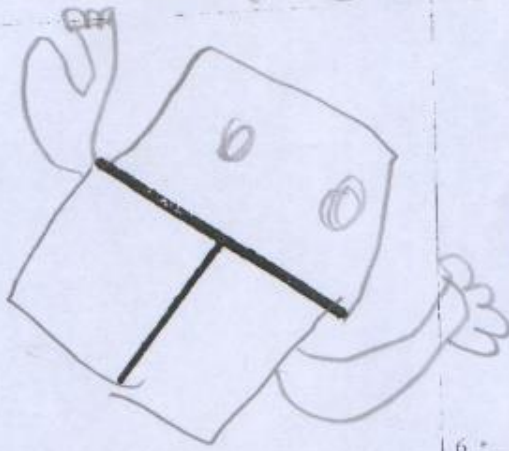
KUJ - 2

Joonista sellel ja järgmisel lehel toodud lõpetamata kujunditest huvitavaid asju ja pilte.
 Püüa välja mõelda midagi sellist, mille peale keegi teine sinu arvates ei tule.
 Mõtle igale pildile ka nimetus või pealkiri, kirjuta see pildi alla numbri järel.
Sul on aega 10 minutit.

VAIN VOODI

VOODIKOLETIS TIGU

5.

6.

TIGUVATA

SARVIK

8.

7.

VOODI

POSTKAST

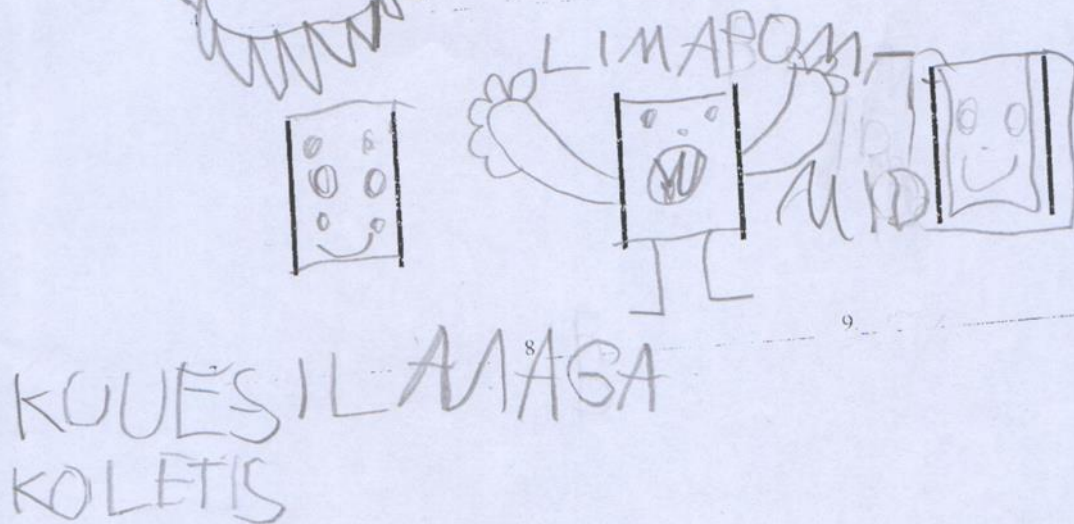
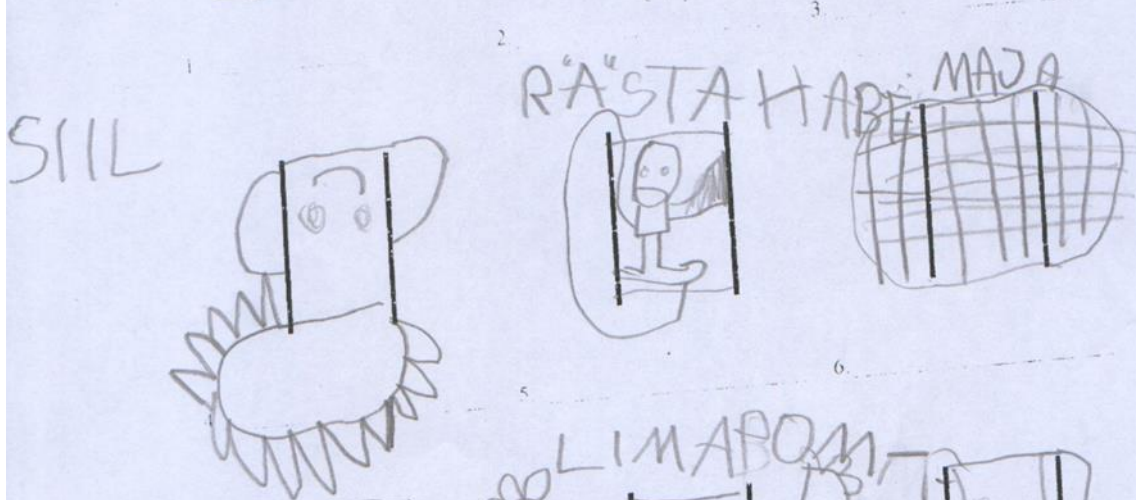
9.

10.

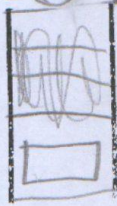
KUJ-3

Proovi, kui palju jõuad 10 minutida joonistada asju või pilte toodud sirgjoonte paaridest, nii et nad jääksid piltide olulisteks detailideks. Joonistada võib joonte vahele ja joontest väljapoole. Püüa jälle välja mõelda midagi sellist, mille peale keegi teine sinu arvates ei tule.

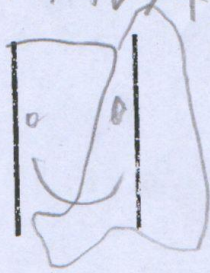
Lisa iga pildi alla nimetus, mis asi see on. Sul on aega 10 minutit.
Kui saad kõik pildid valmis enne aja lõppemist, küsi ülesande lehte juurde.

KOOLPI

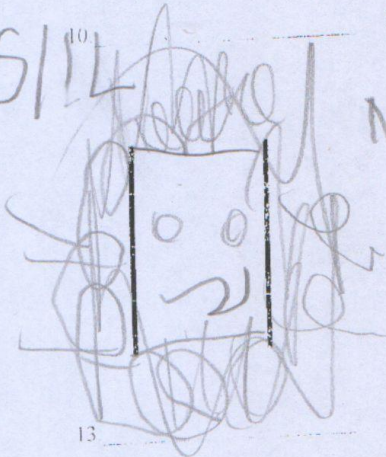

LINAVA STRIK

LIMA

SIL

MAA KOLETIS RAADIO

13

14

15

16

17

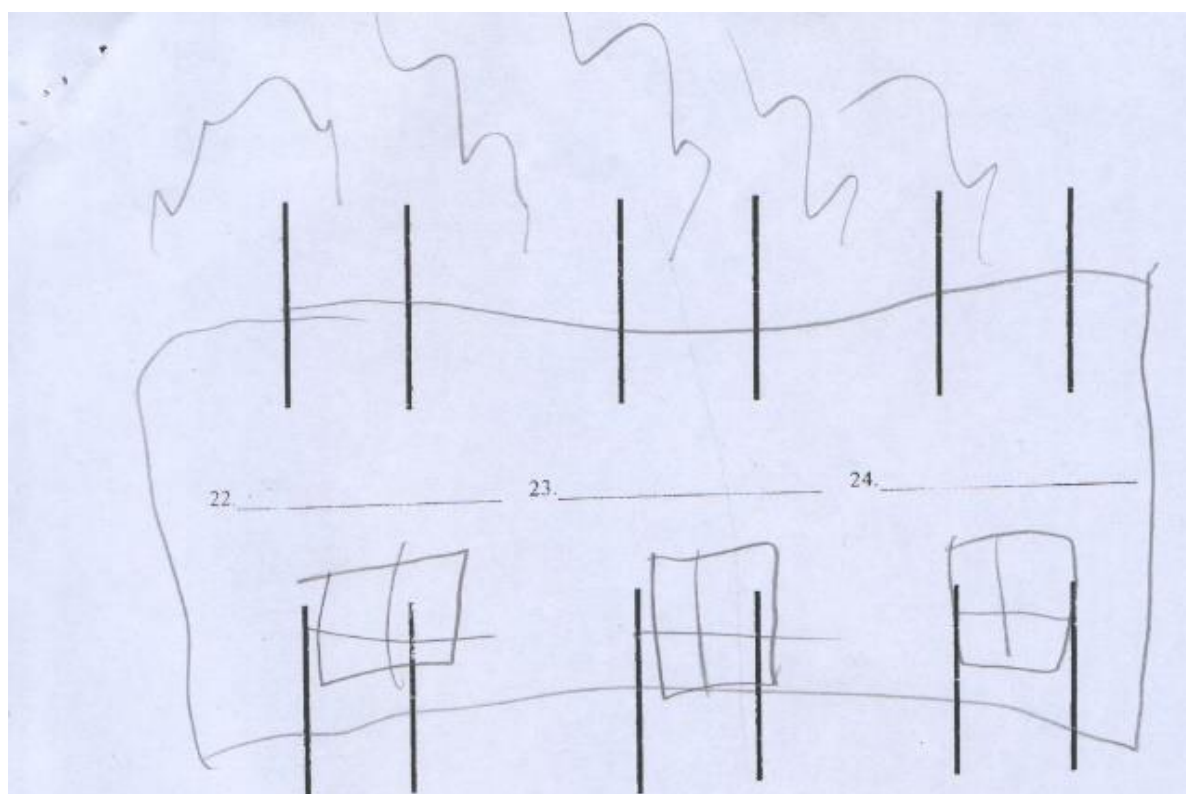
18

19

20

21

NOIA-KOLETISE-MAJA

PEREAMADA

25. _____ 26. _____ 27. _____

28. _____ 29. _____ 30. _____

31. _____ 32. _____ 33. _____

LISA 4

FAKTORANALÜÜSI TULEMUSED

Loovust innustava keskkonna faktorid vanemate hinnangute põhjal

Faktortunnus, variatiivsuse %	Faktorisse koondunud algtunnused	Faktorkaal	Kommunali- teedid	Omapäärtus (E)
Lapse arvamusega arvestamine 30,7%	Laps võiks jätta ülesanded rahulikult pooleli kui need teda enam ei huvita	0,8	0,616	2,385
	VS laps peaks harjuma oma ülesandeid lõpetama, isegi siis kui need teda ei huvita			
	Laps peaks oskama loobuda oma seisukohtadest kui kaaslased arvavad teisiti VS laps peaks jääma oma arvamuse juurde, ka siis kui see ei meeldi kaaslasele	0,795	0,636	
	Laps võiks vältida tundmatuid olukordi ja tegevusi VS laps peaks tundma ennast hästi ja tegutsema aktiivselt uutes olukordades	0,4	0,618	
Lapse spontaansuse soosimine 17,1%	Laps peaks olema tagasihoidlik endast rääkides VS laps peaks oskama rääkida endast, esineda enda nimel	0,542	0,496	2,185
	Laps peaks oskama vältida olukordi, kus teised saavad tema üle naerda VS laps võiks osata teha vahel enda kulul nalja, et teised saaksid naerda	-0,819	0,453	
	Laps peaks mõtlema enne küsimist korralikult läbi, mida ta teada tahab VS lapsel peaks olema spontaansust esitada läbimõtle mata küsimusi	-0,915	0,8	
Lapsele mõtisklemiseks vajaliku aja andmine 16,1%	Laps peaks sekeldustesse sattudes jääma võimalikult ausaks VS lapsel peaks olema võimalus kasutada kavalust ja väikest valet, et täbarast olukorrast "välja tulla"	0,84	0,703	1,474
	Laps võiks olla kogu aeg tegevuses VS laps võiks lubada endale ka mitte midagi tegemist, mõtisklemist jmt.	0,549	0,768	

Loovust innustava keskkonna faktorid õpetajate hinnangute põhjal

Faktortunnus, variatiivsuse %	Faktorisse koondunud algtoonused	Faktorkaal	Kommunaliteedid	Omaväärtus (E)
Lapse enesekindluse toetamine 28,9%	Laps võiks jätta ülesanded rahulikult pooleli kui need teda enam ei huvita VS laps peaks harjuma oma ülesandeid lõpetama, isegi siis kui need teda ei huvita	0,817	0,723	2,599
	Laps peaks olema tagasihoidlik endast rääkides VS laps peaks oskama rääkida endast, esineda enda nimel	0,555	0,767	
	Laps peaks oskama vältida olukordi, kus teised saavad tema üle naerda VS laps võiks osata teha vahel enda kulul nalja, et teised saaksid naerda	0,393	0,742	
Lapse spontaansuse soosimine 18,2%	Laps võiks olla kogu aeg tegevuses VS laps võiks lubada endale ka mitte midagi tegemist, mõtisklemist jmt.	-0,918	0,833	1,634
	Laps peaks mõtlema enne küsimist korralikult läbi, mida ta teada tahab VS lapsel peaks olema spontaansust esitada läbimõtlemata küsimusi	-0,636	0,705	
	Laps peaks olema tagasihoidlik endast rääkides VS laps peaks oskama rääkida endast, esineda enda nimel	-0,622	0,767	
Lapse esinemisjulguse soosimine 14,5%	Laps võiks vältida tundmatuid olukordi ja tegevusi VS laps peaks tundma ennast hästi ja tegutsema aktiivselt uutes olukordades	0,876	0,82	1,303
	Laps peaks oskama vältida olukordi, kus teised saavad tema üle naerda VS laps võiks osata teha vahel enda kulul nalja, et teised saaksid naerda	0,697	0,742	
Lapse arvamusega arvestamine 12,2%	Laps peaks oskama loobuda oma seisukohtadest kui kaaslastel arvavad teisiti VS laps peaks jääma oma arvamuse juurde, ka siis kui see ei meeldi kaaslastele	0,75	0,592	1,101
	Laps peaks sekeldustesse sattudes jääma võimalikult ausaks VS lapsel peaks olema võimalus kasutada kavalust ja väikest valet, et täbarast olukorrast "välja tulla"	0,722	0,667	

Erinevad koostöö teemadeplokid vanemate hinnangute põhjal

Faktortunnus, variatiivsuse %	Faktorisse koondunud algtoonused	Faktorkaal	Kommunaliteedid	Omaväärtus (E)
Lapse areng ja tulevik 45,7%	Lapse füüsiline areng	0,886	0,865	9,59
	Lapse koolivalmidus	0,863	0,754	
	Lapse tulevik	0,812	0,75	
	Lapse sotsiaalne areng	0,801	0,781	
	Lapse vaimne areng	0,784	0,741	
	Transport	0,65	0,569	
	Loovuse avaldumine loovtöodes	0,629	0,643	
	Lapse õpioskused	0,627	0,786	
	Lapse mängud	0,502	0,671	
	Lapse ebatavalised vastused küsimustele ja ülesannetele	0,466	0,596	
Lapse käitumine ja tervis 9,2%	Lastevaheline kiusamine	0,905	0,742	1,93
	Konkreetsed pahandused	0,839	0,718	
	Lapse turvalisus	0,686	0,695	
	Lapse tervis ja toit	0,58	0,603	
	Lastevaheline sõprus/üksteisele abi osutamine	0,548	0,719	
	Uued suunad pedagoogikas	0,435	0,604	
	Lapse käitumine ja moraal	0,414	0,634	
Õppimine 6,1%	Lasteaia õppe-/arengukava	0,732	0,575	1,29
	Õppevahendid	0,718	0,537	
	Lapse päevased tegemised	0,354	0,598	

Erinevad koostöö teemadeplokid õpetajate hinnangute põhjal

Faktortunnus, variatiivsuse %	Faktorisise koondunud alg tunnused	Faktorkaal	Kommunaliteetid	Omaväärtus (E)
Lasteaia keskkond 39%	Lasteaia, rühma remont	0,847	0,767	8,18
	Lasteaia õppe- /arengukava	0,832	0,716	
	Transport	0,826	0,639	
Lapse areng 14%	Õppevahendid	0,928	0,768	2,94
	Lapse füüsiline areng	0,894	0,853	
	Lapse õpioskused	0,405	0,863	
	Lapse sotsiaalne areng	0,73	0,678	
Lapse käitumine 11,2%	Lastevaheline sõprus/üksteise aitamine	0,458	0,639	2,35
	Lastevaheline kiusamine	0,869	0,753	
	Lapse käitumine ja moraal	0,85	0,647	
	Lapse tervis ja toit	0,518	0,559	
	Lapse ebatavalised vastused küsimustele ja ülesannetele	0,509	0,52	
Lapse päev 6,2%	Lapse mängud	0,819	0,793	1,3
	Lapse päevased tegemised	0,773	0,779	
	Loovuse avaldumine loovtöodes	0,393	0,612	

LISA 5. Loova mõtlemise väidete hinnangute sagedus, vastajate arv

		nr. 1*	nr. 2*	nr. 3*	nr. 4*	nr. 5*	nr. 6*	nr. 7*	nr. 8*	nr. 9*	nr. 10*	nr. 11*	nr. 12*	nr. 13*
ei nõustu üldse	vanemad	14		1	10	3	4	19	2	5	4	4	2	14
	õpetajad	8	3		3	1	2	14	1	4	2	2		8
pigem ei nõustu	vanemad	21	9	7	9	7	9	24	8	17	12	10	6	20
	õpetajad	22	11	13	12	12	10	29	15	12	16	10	4	27
ei oska öelda	vanemad	13	10	10	20	7	24	6	12	9	5	13	19	6
	õpetajad	18	7	4	28	6	20	7	11	7	7	9	10	4
pigem nõustun	vanemad	2	27	28	10	24	10	2	25	16	23	20	22	10
	õpetajad	3	25	21	6	19	15	1	19	20	22	27	35	12
nõustun täielikult	vanemad	1	5	5	1	10	4		4	3	7	3	2	1
	õpetajad		4	13	2	13	4		5	8	4	2	2	
kokku	vanemad	51	51	51	50	51	51	51	51	50	51	50	51	51
	õpetajad	51	50	51	51	51	51	51	51	51	51	50	51	51

* Nr 1 Esiklapsed on loovamad

Nr 2 Laste loovuse arendamisel on otsustav (teatud) iga

Nr 3 Mõned inimesed on loovusega õnnistatud, teised mitte

Nr 4 Loovad inimesed on tervemad

Nr 5 Lapsed on loovamad kui vanemad inimesed

Nr 6 Loovus on kultuuriti erinev

Nr 7 Loovus on soost sõltuv

Nr 8 Loovus on kaasasündinud

Nr 9 Loovuse avaldumine eeldab pingutust

Nr 10 Loov inimene on loov kõikjal

Nr 11 Loov inimene on samas ka intelligentne

Nr 12 Loovaid inimesi ajendab miski loov olema

Nr 13 Laste loovus on seotud vanemate haridustasemega

LISA 6. Miks ja millal ei ole teine osapool koostöö-aldis, vastajate arv

	mitte kunagi		harva		mõnikord		tihti		alati		kokku	
	vanemad õpetajad		vanemad õpetajad		vanemad õpetajad		vanemad õpetajad		vanemad õpetajad		vanemad õpetajad	
Vähesed teadmised koostöö tähtsusest	1	7		6	1	15		4		3	2	35
Arvamus, et õpetaja kohus on neid kaasata		4		6		8	2	11		7	2	36
Sobivate koostöövormide puudumine		7		14		11	2	4			2	36
Halvad mälestused enda lasteaia või kooliajast	1	14	1	9		7		5		1	2	36
Vanemate/õpetajate vastumeelsus suhtlemisel õpetajaga/vanemaga		13		13	2	5		2		3	2	36
Ajanappus				5	1	8	1	14		9	2	36
Ükskõiksus lasteaias toimuva kohta		9		12	1	10	1	3		2	2	36
Ükskõiksus lapse suhtes		20		7	2	7	1	2			3	36

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maarja Punning

(sünnikuupäev: 19.04.1985)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Tartu ja Tartumaa lapsevanemate ja õpetajate hinnangud omavahelisele koostööle ning seos koolieelikute loova mõtlemisega

mille juhendajateks on: Eda Heinla
 Merle Taimalu,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 21.05.2015